

LAPPEENRANNAN KAUPUNKI

**Ikäihmisten
asumisen
kehittäminen**
*dataa ja
kehittämisen ideoita*

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

LAPPEENRANTA

SISÄLLYSLUETTELO

1. KÄSITTEET	2
2. JOHDANTO	4
2.1 Hankkeen taustat ja tavoitteet.....	4
3. KEHITTÄMISEN TASOT JA TOIMIJOIDEN ROOLIT	5
3.1 Valtioneuvosto ja Ympäristöministeriö	5
3.2 Etelä-Karjalan Hyvinvointialue	6
3.3 Kunta, yksityinen ja kolmas sektori	7
4. AINEISTO JA MENETELMÄT	8
4.1 Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu	8
4.2 Asukaskysely.....	9
4.3 Vanhusneuvoston työpaja	10
4.4 Asiantuntijahaastattelut.....	10
5. PAIKKATietoANALYYSIT.....	11
5.1 Ikääntyneiden määrän kasvu Lappeenrannassa.....	11
5.2 Vanhasuntokuntien määrä tilastoalueilla 2020	12
5.3 Yksinasuvat ikääntyneet 2020	18
5.4 Ikäihmisille suunnatut asumiskohteet ja lähipalvelut	20
5.4 Hissittömät kerrostalot	23
6. ASUKASKYSELYN JA VANHUSNEUVOSTON TYÖPAJAN TULOKSET.....	25
6.1 Mitä ikääntyneet tarvitsevat ja arvostavat lähiympäristössä	27
6.2 Tyytyväisyys omaan asuinalueeseen.....	30
6.3 Muuttohalukkuus ja yhteisöllisyys	35
6.4 Kyselyn avoin palaute.....	37
7. ASiantuntijahaastattelut JA KOKOUKSET	39
7.1 Kaupunkisuunnittelu ja asuntopolitiikka.....	39
7.2 Ikääntyneille suunnatut asunnot ja asumispalvelut.....	40
7.3 Vuorovaikutuksen, viestinnän ja yhteistyön merkitys.....	41
7.4 Toimintakyvyn tukeminen ja kaatumisten ennaltaehkäisy	42
7.5 Yhteisöllisyys	42
8. KEHITTÄMISEN IDEAT	43
8.1 Hyvinvointireitin suunnittelu	43
8.2 Asumisen tietopaketti.....	45
8.3 Edullisia ja esteettömiä asuntoja lähellä palveluja.....	45
8.4 Yhteistyön kehittäminen.....	45
9. LÄHTEET.....	46

1. KÄSITTEET

Ikäihmiset/ikäntyneet:

Käsitteillä ikäihmiset ja ikäntyneet tarkoitetaan tässä hankkeessa kaikkia 65 vuotta täyttäneitä tai vanhempia henkilöitä. Käsite on neutraali, eikä sillä oteta kantaa henkilöiden elämäntilanteisiin tai toimintakykyyn, jotka eroavat huomattavasti yksilöiden välillä.

Toimintakyky:

Toimintakyvyllä viitataan tässä yhteydessä ensisijaisesti ikäntyneiden käytännön mahdollisuuksiin ja edellytyksiin selviytyä itsenäisesti päivittäisistä perustoiminnoista. Nykyisin näyttää siltä, että ihmiset selviytyvät melko itsenäisesti 80 vuoden ikään asti, minkä jälkeen toiminnanvajeisuus alkavat haitata (Helin 2000).

Esteettömyys:

Esteetön ympäristö ottaa huomioon kaikkien ihmisryhmien toimintamahdollisuudet tasapuolisesti riippumatta henkilöä koskevista rajoituksista. Esteetömyydessä ympäristössä otetaan huomioon liikkumisen helppouden lisäksi myös näkeminen ja kuuleminen. Esteettömyys on kaikkien väestöryhmien yhdenvertaista oikeutta hyvään toimintaympäristöön. (Kilpelä 2019) Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää rakennusten olevan muunneltavaa, sosiaalisesti toimivaa ja erilaisten ihmisten tarpeita tyydyttävää. Uusi asetus rakennusten esteettömyydestä astui voimaan 1.1.2018 (241/2017). Esteettömyyttä koskevilla vähimmäisvaatimuksilla halutaan edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Asetus selkeyttää esteetömyyden rakentamiseen liittyviä vaatimuksia ja vähentää kuntien välisiä tulkintaeroja.

Vuosien 1995 ja 2004 välillä Maankäyttö- ja rakennuslaissa oli määrätty, että hissi on täytynyt rakentaa vähintään nelikerroksisiin ja vuodesta 2005 lähtien vähintään kolmekerroksisiin asuinrakennuksiin. Vuodesta 2005 lähtien uudisrakennuksia on koskenut myös esteettömyysmääräykset, jotka huomioivat kulkuväylien sekä wc- ja pesutilojen mitoittamista pyörätuolin käyttäjille soveltuviksi. Määräykset koskevat myös liikuntaesteisen käyttöön soveltuvaa autoa paikkaa, ovien leveyksiä ja korkeuksia, rakennuksen sisäänkäynnillä olevia liuskoja ja käsiavusteita. (Ympäristöministeriö 2018)

ARA myöntää avustusta kunnille ARA-vuokratalojen ja -vuokra-asuntojen korjaamiseen esteetömyksi ja paremmin ikäntyneille soveltuviksi. Avustuksen myöntämisen edellytyksenä on kuitenkin, että korjattavien ARA-vuokra-asuntojen on sijaittava väestöltään vähenevillä alueilla, kuntien taajamissa ja palvelujen äärellä. Lisäksi ARA tarjoaa taloyhtiöille hissiavustusta ja esteettömyysavustusta. Yli 65-vuotiaat voivat myös hakea ARA:lta korjausavustusta heidän omakotitalonsa tai omistamansa asunnon korjaamiseen. (ARA 2023)

Yhteisöllisyys:

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan sosiaalista kanssakäymistä, yhteistoimintaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Siihen sisältyy tunne ryhmän sisäisestä luottamuksesta ja turvallisuudesta (Birch 2020). Yhteisöllisyyden mahdollistaminen ikäntyneiden asumisratkaisuihin on tärkeää, koska ikäihmistien sosiaaliset verkostot ovat usein haavoittuvaisia. Yhden keskeisen henkilön poistuminen verkostosta voi aiheuttaa koko verkoston häviämisen. Asukkaalla on oma tilansa, mutta hän voi tarvittaessa osallistua muiden asukkaiden kanssa yhteisiin toiminnallisiin hetkiin omien voimavarojensa mukaan. Tämä lisää turvallisuuden tunnetta ja parantaa arjessa selviytymistä. Sosiaalisten taitojen ylläpitäminen on merkityksellistä erityisesti muistisairaille,

jotka eivät käyttäisi taitoja muuten arjessaan. Lisäksi yhteisöllisyydellä voidaan vähentää yksinäisyyttä. Yksinäisyyden on todettu myös olevan yhteydessä ennenaikaiseen kuolemaan (Tilvis ym. 2011). Yhteisöllisyyden tulisi perustua vapaaehtoisuuteen (Kyttä 2004). Yhteisöllisyyttä voidaan tukea esimerkiksi mahdollistamalla siihen sopivat tilat ja verkostot. On muistettava, että fyysiset ratkaisut eivät suoraviivaisesti tuota yhteisöllisyyttä tai muita toivottuja sosiaalisia ilmiöitä, vaan antavat omalta osaltaan mahdollisuuksia niiden toteutumiselle (Kyttä 2004).

Välimuotoinen asuminen:

Välimuotoisella asumisella tarkoitetaan tässä raportissa kaikkia ikääntyneille suunnattuja ympärivuorokautisen asumisen ja tavallisen asumisen väliin asettuvia asumisratkaisuja. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA tukee ikääntyneiden välimuotoisen asumisen kohteita erityisryhmien investointiavustuksella ja korkotuella.

Palveluasuminen (termi vanheni vuoden 2022 lopussa):

Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Palveluasuminen on tarkoitettu henkilölle, joka tarvitsee päivä- ja ilta-aikaan hoivaa ja huolenpitoa. Rakennuksen tilat ovat esteettömät ja oman vuokra-asunnon lisäksi on käytössä yhteisiä tiloja. (entinen sosiaalihoitolaiki 21 §)

Ympärivuorokautinen palveluasuminen (entinen tehostettu palveluasuminen):

Ympärivuorokautisella palveluasumisella tarkoitetaan asumista yhteisöllistä toimintaa tarjoavassa esteettömässä ja turvallisessa hoivakodissa, palvelukodissa tai vastaavassa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa hän saa asumisyksikön henkilöstöltä viipymättä ja vuorokaudenajasta riippumatta hoitoa ja huolenpitoa myös äkilliseen tarpeeseensa. (Sosiaalihoitolaiki 21 c §)

Yhteisöllinen asuminen (sosiaalihoitolaikin mukainen, sisältää entisen palveluasumisen määritelmän):

Yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa on tarjolla myös sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Muut asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestetään erikseen. (Sosiaalihoitolaiki 21 b §) Yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämisvastuulla oleva sosiaalipalvelu, joka sisältää palvelutarpeen arvioinnin, asiakas suunnitelman ja hallintopäätöksen. Asuminen voidaan järjestää hyvinvointialueen omissa tiloissa tai ostopalveluna. Ostopalvelun tapauksessa sosiaalisen kanssakäymisen edistävän toiminnan tuottamisesta voi vastata asumisen tuottava toimija tai muu palveluntuottaja. Yhteisöllisellä asumisella on vaikutusta palvelurakenteeseen. Vaikuttamalla ikääntyneiden hyvinvointiin ja toimintakykyyn yhteisöllisen asumisen kehittämällä, voidaan siirtää raskaamman palvelun tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023)

Vanhusasuntokunta:

Vanhusasuntokunta on Tilastokeskuksen käyttämä määritelmä asuntokunnasta, jossa on vähintään yksi 65 vuotta täyttänyt henkilö. Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt. (Tilastokeskus 2023)

2. JOHDANTO

Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestöennusteen mukaan Lappeenrannan kaupungin asukasmäärä on kääntymässä lievään laskuun. Samaan aikaan väestö ikääntyy voimakkaasti. Hyvinvointialueen ikäihmisten palvelujen selvittämistyöryhmän raportin mukaan yli 85-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan vuoteen 2040 asti. Lappeenrannassa asui vuoden 2020 lopussa 2290 yli 85-vuotiasta. Heidän määränsä ennustetaan olevan 3024 vuonna 2030 ja peräti 7457 vuonna 2040 (Eksote 2022). Ikääntyneiden absoluuttisen ja suhteellisen määrän kasvulla on moninaisia vaikutuksia Lappeenrannan kaupungille. Julkisen talouden huoltosuhteen heikkenemisen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen kasvun lisäksi se vaikuttaa myös asumistarpeisiin ja kaupunkiympäristöihin. Asuinalueiden suunnittelussa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota yhteisöllisyyteen, esteettömyyteen ja palveluiden saavutettavuuteen.

Väestön ikääntymiseen liittyviin haasteisiin varautuminen on yksi olennainen osa sosiaalisesti kestävästä yhteiskunnan kehittämistä. Kansalliseksi tavoitteeksi on asetettu Ympäristöministeriön toimesta, että iäkkäät ihmiset voivat asua kotona ja saada sinne tarvitsemansa palvelut. Ikääntyneiden kotona asumisen tukeminen on tärkeää sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Tämä liittyy kustannustehokkaaseen palvelurakenteeseen ja siihen, että valtaosa ikääntyneistä haluaa asua kotonaan mahdollisimman pitkään (Ympäristöministeriö 2023). Ikääntymisen eri vaiheet huomioivia välimuotoisen asumisen ratkaisuja tarvitaan nykyistä enemmän kotona asumisen tukemiseksi.

Ikääntyneiden ryhmässä on yksilöllisiä eroja sekä toimintakyvyn että asumispreferenssien osalta. Osa haluaa asua omakotitalossa elämänsä loppuun asti ja osa puolestaan muuttaa palvelujen äärelle esteettömään ja helposti hoidettavaan kotiin. Keskusten ja kerrostalojen suosio kasvaa ikääntyessä. 75–84-vuotiaista lähes puolet haluaisi asua keskustamaisella asuinalueella ja selvästi yli puolet nimesi kerrostalon toivetalotyyppiksi nykyisessä elämäntilanteessaan (Strandell 2017). On tärkeää tarjota monipuolisia asumis- ja palveluratkaisuja, jotta mahdollisimman moni ikääntynyt löytäisi tarpeisiinsa sopivan asumisvaihtoehdon. Nykyiset eläkeläiset ovat entistä hyväkuntoisempia, ja heidän merkityksensä yhteiskunnallisena vaikuttajana kasvaa jatkuvasti. He ovat myös aktiivisia kuluttajia, jotka käyttävät aktiivisesti kaupunkia ja sen palveluja.

2.1 Hankkeen taustat ja tavoitteet

Lappeenrannan kaupungilla ei ole aiemmin ollut käytössä toimintamallia, minkä avulla olisi ohjattu ja ennakoitu tietoisesti ikäihmisten asumista. Varautuminen erilaisiin asumistarpeisiin ja niiden muutoksiin ei ole ollut suunnitelmallista. Hankkeen yleisenä tavoitteena on parantaa ikäihmisten asuin ympäristöjen toimivuutta, turvallisuutta ja palveluiden saatavuutta ottamalla huomioon mm. esteetön ympäristö ja yhteisöllisyys. Hankkeessa laadittiin selvitys ikäihmisten asumisen nykytilasta hyödyntämällä mm. Tilastokeskuksen aineistoja, ikääntyneille suunnattua asukaskyselyä ja asiantuntijahaastatteluja. Nykytila-analyyysien tulosten perusteella laadittiin kehittämisen ideoita ja toimenpide-ehdotuksia, jotka otetaan huomioon Lappeenrannan kaupungin asuntopoliittisissa linjauksissa. Hankkeesta saatuja tietoja ja aineistoja voidaan hyödyntää jatkossa mm. yleis- ja asemakaavasuunnittelun sekä palvelujen suunnittelun tukena.

Hankkeessa on huomioitu ikäihmisten osallisuus ja vuorovaikutus sekä tehty yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Samalla on levitetty tietoisuutta ikäihmisten asumisen haasteista ja mahdollisista ratkaisuista. Hankkeen toteuttajana on toiminut Lappeenrannan kaupunki, joka on

saanut hanketta varten valtionavustusta Ympäristöministeriöltä. Vetovastuu on ollut kaupunkisuunnittelun vastuualueella. Hankkeelle on nimetty monialainen ohjausryhmä, johon kuuluu edustajia Lappeenrannan kaupungin eri vastuualueilta kuten kaupunkisuunnittelusta, kadut ja ympäristö vastuualueelta, maaomaisuuden hallinnasta ja rakennusvalvonnasta sekä konsernihallinnosta. Lisäksi ohjausryhmään kuuluu edustajia vanhusneuvostosta, Etelä-Karjalan hyvinvointialueelta ja asumispalveluiden tuottajilta.

3. KEHITTÄMISEN TASOT JA TOIMIJOIDEN ROOLIT

Osiassa esitellään valtiotason, hyvinvointialueen ja kunnan tehtävät ja asetetut tavoitteet ikääntyneiden asumisen kehittämisessä. Lisäksi esitellään lyhyesti keskeisimmät ikääntyneiden asuntotuotantoon ja palvelutarjontaan liittyvät toimijat Lappeenrannassa.

3.1 Valtioneuvosto ja Ympäristöministeriö

Valtioneuvostossa laadittiin vuonna 2020 Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030, jossa määriteltiin kansallisesti yhteiset keinot väestön vanhenemiseen varautumista varten. Ohjelman keskeisinä vaikuttavuustavoitteina on suunnata poikkihallinnollisia, ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle. Yleisenä tavoitteena on lisätä asumisen ja asuinympäristöjen ikäystävällisyyttä. Ohjelmassa asumiselle osoitetut tavoitteet (josta Ympäristöministeriö vastaa) vuoteen 2030 ovat seuraavat:

- Ihmiset ennakoivat ja varautuvat ikääntymisen haasteisiin asumisessaan
- Ikääntyneille soveltuvia esteettämiä ja muunneltavia asuntoja on kehitetty, korjattu ja rakennettu
- Asuinympäristöjen suunnittelussa ja kehityksessä on huomioitu ikääntyvien tarpeet, yhteisöllisyys, osallisuus ja teknologian hyödyntäminen

Tavoitteiden saavuttamiseksi on kirjattu seuraavat asumista koskevat toimenpiteet vuosille 2023–2027:

- Tuetaan ikääntyneiden asumisen ennakkointia ja varautumista asumisen neuvontaa ja korjausneuvontaa lisäämällä
- Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden ikääntyneiden asumisen ja asumispalveluiden kehittämistä
 - Vanhuspalvelulain toteutuksen tuki ja osaamisen lisääminen asumisessa ja asumispalveluissa
 - Tuki kuntien ja hyvinvointialueiden kehittämishankkeisiin
 - Ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen verkostoyhteistyön avulla
 - Hyvien käytäntöjen ja esimerkkien levittäminen
- Edistetään asuntokannan korjaamista ikäystävälliseksi
 - Korjausavustusten saatavuuden turvaaminen ja avustusehtojen ajantasaisuuden tarkistaminen
 - Asunnon korjaustarpeiden arviointimenetelmien kehittäminen ja levittäminen
- Kehitetään ja lisätään ikääntyneiden asumisratkaisuja
 - Kaikille sopivan suunnittelun (Design for All) -periaatteen vahvistaminen asuntosuunnittelussa
 - Sosiaalihuoltolain mukaisen yhteisöllisen asumisen ja muun välimuotoisen asumisen kehittäminen ja toteuttaminen ARA:n erityisryhmien asumisen investointiavustuksella
 - Eri hallintamuotojen hyödyntäminen ikääntyneiden asumisessa

3.2 Etelä-Karjalan Hyvinvointialue

Hyvinvointialueen lakisääteiset tehtävät ovat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen. Etelä-Karjalan hyvinvointialue (entinen Eksote) vastaa ikääntyneiden asumispalveluiden järjestämisestä osana sosiaali- ja terveyspalveluja. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (28.12.2012/980) velvoittaa hyvinvointialueet laatimaan suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi. Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025 on tehty yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin ja Etelä-Karjalan alueen vanhusneuvostojen sekä kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden edustajien kanssa (Eksote 2021b). Suunnitelmassa on asetettu kolme yleistä tavoitetta:

- Ikääntyneille on tarjolla yhteisöllisiä asumisen ratkaisuja, kohtaamispaikkoja sekä perheenhoitoa
- Asuinrakennuksissa on huomioitu turvallisuus ja esteettömyys
- Asuinympäristö on ikäystävällinen

Tavoitteiden saavuttamiseksi on esitetty seuraavat toimenpiteet:

- Vahvistetaan ikääntyneiden osallisuutta palvelujen ja asumisen suunnittelu- ja kehittämisvaiheessa
- Suoritetaan turvallisuustarkastus (tarkistuslista) ennaltaehkäisevästi ja mahdollistetaan kodin muutostyöt
- Huomioidaan esteettömyys asumisessa ja elinympäristössä
- Varmistetaan palveluihin pääsy
- Huomioidaan ikääntyneet joukkoliikenteen ja yhteiskuljetusten kehittämisessä
- Hyödynnetään ikäystävällinen asuminen –hanke tuloksia

Etelä-Karjalan hyvinvointialue on ollut mukana useissa hankkeissa, joiden tarkoituksena on osaltaan parantaa ikääntyneiden elämää. Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hankkeen päätavoitteena on rakentaa maakunnan ikäjohtamiseen yksinkertainen ja toimiva verkostomalli. Keskeisenä tavoitteena on tukea iäkkäiden hyvinvointia ja toimintakykyä terveyttä edistävällä toiminnalla, ennakoivilla sekä iäkkäiden omaa osallisuutta ja verkostoitumista tukevilla ratkaisuilla.

Ympäri vuorokautisen asumispalvelujen kattavuuden tavoitteeksi on asetettu, että vuoden 2023 loppuun mennessä yli 75-vuotiaista 96 prosenttia asuu kotona. Ympäri vuorokautisten palvelujen järjestäminen on yhä vaikeampaa henkilöstön saatavuudesta ja taloudellisista resursseista johtuen. Lisäksi henkilöstön saatavuus on ollut ongelmana jo pidemmän aikaa. Ikääntyneiden palvelujen kysynnän ennustaminen tapahtuu väestönkasvun tai kuolleisuuden perusteella. Ennusteiden perusteella ikääntyneiden palvelujen kysyntä tulee kasvamaan yli 300 asiakkaalla vuoden 2025 loppuun mennessä. Asiakasmäärän kasvu on suurinta kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa asumisessa. (Eksote 2022)

Lappeenrannassa toimii Etelä-Karjalan keskussairaalan lisäksi kolme hyvinvointialueen terveyskeskusta: Armilan terveysasema, Sammonlahden hyvinvointiasema ja Joutsenon hyvinvointiasema. Lisäksi käytössä oleva Mallu-auto on liikkuva palvelu, jonka tarkoitus on tuoda sosiaali- ja terveyspalvelut lähelle taajamiin ja haja-asutusalueisiin. Mallu-autossa on sairaanhoitajan vastaanotto, jossa voidaan toteuttaa rokotukset, reseptien uusinta, pikalaboratoriotutkimukset ja sairauksien seuranta, sekä suuterveydenhuollon vastaanotto, jossa on suuhygienistin ja hammashoitajan palvelut. Auto pysähtyy ennalta määrätyillä pysäkeillä aikataulun mukaisesti kerran kuukaudessa. Mallu-autolla on neljä pysäkkiä Lappeenrannassa: Haapajärven kylätalon piha, Voisalmen sivuapteekin piha, Mattilan K-Market ja Ylämaa-talon piha. Mallu-auto on kesätauolla 12.6. - 6.8.2023.

Hyvinvointialueen vanhusneuvosto on lakisääteinen vaikuttamistoimielin, jonka kautta alueen asukkaat voivat osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Vanhusneuvoston tehtävänä on tuoda esiin ikääntyneen väestön näkökulma ja tarpeita hyvinvointialueen toiminnan suunnittelussa, valmistelussa, toteuttamisessa ja seurannassa sekä edistää ikääntyneiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen vanhusneuvoston toimikauden pituus on hyvinvointialueen aluevaltuuston toimikauden mittainen eli neljä vuotta. Vanhusneuvoston jäsenet valittiin hyvinvointialueen kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä niin, että jokaisesta kunnasta on jäsen, sekä viisi järjestöedustajaa ikääntyneiden parissa toimivista järjestöistä.

3.3 Kunta, yksityinen ja kolmas sektori

Kuntien yhdyskuntasuunnittelussa, maankäytössä ja kaavoituksessa tulee huomioida ja ennakoida ikääntyneiden asumistarpeet. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (28.12.2012/980) vaatii kuntaa laatimaan suunnitelman ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn tukemisesta. Lain tarkoituksena on parantaa iäkkään mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaan ja riittävän ajoissa silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää.

Ikääntyneiden asumisen kehittämishanke toteuttaa osaltaan Lappeenrannan kaupungin strategiaa 2037, johon on asetettu kaupunkisuunnittelulle kestäväen kaupungin tavoitteeksi, että mahdollistetaan sosiaalisesti kestävien asuinalueiden toteuttaminen. Ikääntyneiden asumisen kehittäminen on laaja kokonaisuus, joka koskettaa myös muita strategisia tavoitteita. Esimerkiksi kaupungin strategian päätavoitteissa mainitaan, että keskusta on elävä, viihtyisä ja helposti saavutettava, ja että kaupunki turvaa hyvät elämän edellytykset.

Useissa tutkimuksissa on noussut esille, että asunnon sijainnilla on suuri merkitys. Ikääntyneille suunnatun asumiskohteen kytkeytyminen lähiympäristöön ja sen palveluihin on erittäin tärkeää. Yhteisöllisen asunnon sijainnin tulee olla sellaisessa paikassa, että lähialueiden arkipalvelujen saavutettavuus olisi ns. rollaattorimatkan päässä eli noin 300–500 metriä palveluista (Eksote 2021a). Erityisesti alueen muistiystävällisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Tulevaisuudessa asukkaat tarvitsevat entistä enemmän erilaisia palveluja ja tukea, minkä vuoksi asumistilojen ja ympäristön muunneltavuus on myös tärkeää. Lisäksi kunnalla tulee olla riittävästi tietoa ikärakenteesta, asumistarpeista ja olemassa olevasta asuntokannasta ja sen soveltuvuudesta ikääntyneiden käyttöön. Tämän tiedon avulla voidaan arvioida paremmin, kuinka paljon ja millaisia asumisen ratkaisuja tarvitaan.

Vanhusneuvosto:

Lappeenrannan kaupungin vanhusneuvosto koostuu kaupungissa toimivien Lappeenrannassa asuvista edustajista, lappeenrantalaisista kaupunginvaltuutetuista ja kaupungin eri toimialojen viranhaltijoista. Neuvosto toimii kaupunginhallituksen alaisuudessa. Kuntalaissa (27 §) määritellään vanhusneuvoston tehtävät seuraavasti: ”Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.”

Lappeenrannan palvelukeskussäätiö:

Lappeenrannan palvelukeskussäätiöllä on 17 asuinkerrostaloa ja neljä rivitaloa, joissa on yhteensä 506 vuokra-asuntoa. Kaikki asunnot on suunniteltu siten, että ne tukevat heikentyntä toimintakykyä. Lisäksi kiinteistöissä on yhteisiä oleskelu- ja harrastetiloja, jotka mahdollistavat asukkaiden yhteisen toiminnan ja osallisuuden taloissa. Säätiöllä on 8 ympärivuorokautisen asumisen yksikköä. Palveluasumisen koteihin voi tulla, joko Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palveluohjauksen (SAS) kautta, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen myöntämällä palvelusetelillä tai itsemaksavana asukkaana. Palvelukeskussäätiö tuottaa myös tukipalveluja, kuten aterija siivouspalveluja, joita viedään asukkaiden kotiin. Lisäksi säätiöllä on kolme lounasravintolaa.

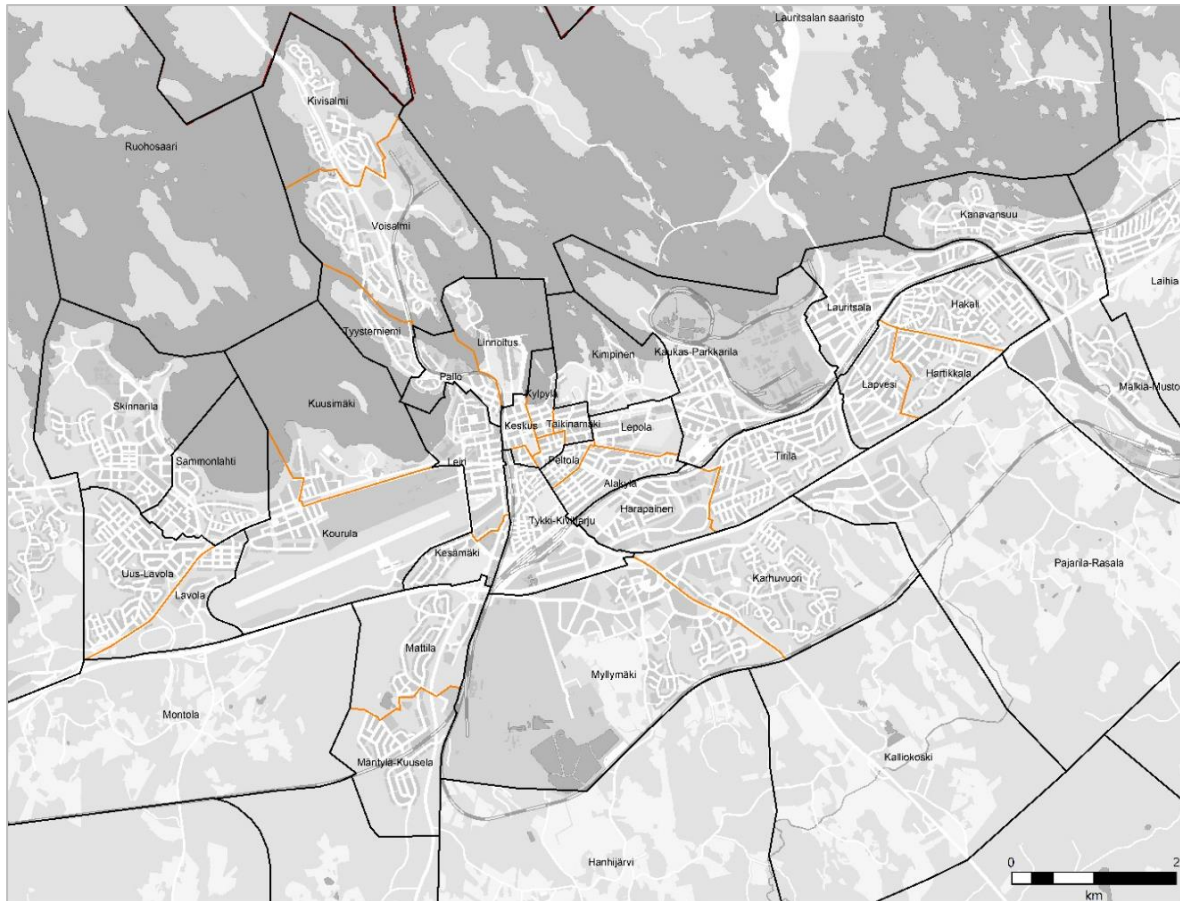
Lappeenrannan Asuntopalvelu Oy:

Lappeenrannan Asuntopalvelu tuottaa Lappeenrannan kaupungin omistamat vuokra-asunnot. Asuntopalvelu omistaa noin 200 taloa ja 5000 asuntoa, joissa asuu yli 7000 asukasta. Lappeen ikihonka Oy on Asuntopalvelun tytäryhtiö, joka rakennuttaa erityisasumisen yksiköitä, ikäihmisten osalta pääasiassa ympärivuorokautista palveluasumista, ja vuokraa kiinteistöt palveluntuottajille.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu

Ikääntyneiden nykytilan tarkastelussa on hyödynnetty Tilastokeskuksen Väestötilastopalvelun aineistoja, jotka sisältävät tietoa väestörakenteesta ja asuntokunnista. Näitä tietoja on tarkasteltu Lappeenrannan tilastoalueilta vuosilta 2010 ja 2020. Yhteensä tilastoalueita on Lappeenrannan alueella 66. Osa luonteeltaan samankaltaisista alueista yhdistettiin toisiinsa niin, että ne muodostavat kaupunkirakenteellisesti mahdollisimman järkeviä ja yhtenäisiä kokonaisuuksia. Tämän lisäksi keskustan tilastoalueiden rajoja muokattiin uudelleen siirtämällä osa Tilastokeskuksen pienalueista alkuperäisestä poikkeavaan tilastoalueeseen. Kuvassa 1 näkyvät mustalla uudet aluerajat, joita käytetään paikkatietoanalyysissä. Oranssilla näkyvät ne Tilastokeskuksen tilastoalueiden rajat, jotka on poistettu uuden aluerajauksen tieltä. Rajojen uudelleen määrittämisen jälkeen alueita muodostui 51. Uutta aluejakoa nimitetään tässä raportissa edelleen tilastoalueiksi, koska monet alueista ovat täysin samoja kuin alkuperäisessä tilastoaluejaossa. Uudet tilastoalueet on nimetty alkuperäisten aluenimien perusteella.

Kuva 1. Paikkatietoanalyseja varten Tilastoalueiden rajoja muokattiin niin, että ne muodostivat kaupunkirakenteellisesti mahdollisimman järkeviä kokonaisuuksia.

Eri ikäisten asukkaiden ja asutokuntien määrät ja osuudet laskettiin Exceliin uusien aluerajojen mukaisesti. Lisäksi alueille annettiin omat numerokoodit, joiden perusteella taulukkomuotoiset aineistot yhdistettiin paikkatietomuodossa oleviin uusiin aluerajoihin. Paikkatietoanalyseissa on tarkasteltu ikääntyneiden asukaskuntien määriä, osuuksia ja niissä tapahtuneita muutoksia uusien tilastoalueiden avulla. Analyseissa on hyödynnetty myös Tilastokeskuksen ruututietoa-aineistoja, koska niiden avulla saadaan paikallisempaa tietoa väestön ikäkaumasta 250 metrin kokoisissa ruuduissa. Paikkatietoanalyysit on suoritettu MapInfo Pro 2019 -paikkatieto-ohjelmalla.

4.2 Asukaskysely

Ikäihmisten asumistyytyväisyyden selvittämiseksi toteutettiin asukaskysely, joka suunnattiin kaikille 65 vuotta täyttäneille ja ikäihmisten asumisesta kiinnostuneille henkilöille. Kyselyyn saatiin 243 vastausta 16.1.–20.2.2023 välisenä aikana. Vastaaminen tapahtui nimettömänä, eikä vastauksia voi yhdistää keneenkään yksittäiseen henkilöön. Asumistyytyväisyyden lisäksi kyselyssä selvitettiin ikäihmiselle tärkeitä lähiympäristön tekijöitä ja muuttohalukkuutta. Tauskysymyksenä kysyttiin myös vastaajan ikää ja koettua toimintakykyä. Lisäksi vastaajilta kysyttiin, millä suuralueella ja tilastoalueella he asuvat, minkä ansiosta vastaukset asumistyytyväisyydestä voidaan yhdistää näille aluetasoille.

Kysely toteutettiin verkkokyselynä ja sitä jaettiin mediatiedotteen, vanhusneuvoston ja erilaisen vanhusjärjestöjen kautta. Kyselystä tiedotettiin kaupungin nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa ja lehti-ilmoituksessa. Etelä-Karjalan työ- ja asukastupayhdistys ry osallistui kyselyn

mainostamiseen. Kyselyn suurin haaste oli tavoittaa henkilöitä, jotka eivät käytä internetiä. Tätä haastetta pyrittiin lieventämään sillä, että kyselystä tehtiin myös paperiversioita, joita pystyi hakemaan kaupungintalolta asiakaspalvelukeskus Winkistä. Laajamittainen jako suoraan asukkaiden koteihin ei ollut mahdollista kyselyn laajuuden ja karttavastausten vuoksi.

4.3 Vanhusneuvoston työpaja

Työpajassa tarkasteltiin mitä fyysisen ja sosiaalisen ympäristön tekijöitä sekä palveluita liittyy ikääntyneen kodin lähiympäristöön ja kuinka tärkeitä ne ovat. Työpaja auttoi tunnistamaan käyttäjälähtöisesti ikäihmisten asumiseen liittyviä näkökulmia ja kehittämiskohteita. Saatua aineistoa on hyödynnetty verkkokyselyn tulosten analysoimisen ja asiantuntijahaastattelujen valmistelun tukena. Työpaja toteutettiin hybridikokouksena eli siihen oli mahdollista osallistua paikan päällä tai verkon kautta. Työpajassa muodostettiin 3 ryhmää, joista kaksi toimi paikan päällä ja yksi etänä. Ensimmäisellä työskentelykierroksella ryhmät merkitsivät, mitä kaikkea fyysisiä ja sosiaalisia tekijöitä sekä palveluita kodin lähiympäristöön liittyy. Toisella kierroksella näitä tekijöitä arvotettiin sijoittamalla hyvän lähiympäristön kannalta tärkeimmät tekijät paperin yläosaan ja vähemmän tärkeät alaosaan. Suurimpana haasteena oli ehkä se, että työpajassa pysyttiin varsin yleisellä tasolla, minkä takia vastaukset olivat varsin odotettuja. Lisäksi läsnä olevien ryhmien työskentelyä oli ohjaamassa ja seuraamassa vain yksi henkilö, joka ei näin ollen pystynyt kuuntelemaan kuin yhden ryhmän keskustelua kerrallaan. Tulevaisuudessa vanhusneuvostossa olisi hyvä pitää työpaja, jossa kodin lähiympäristöä lähestytään enemmän ongelmalähtöisesti ja tarkemmalla tasolla esimerkiksi kartoittaessa hyvää sijaintia uudelle yhteisölliselle asumiselle.

4.4 Asiantuntijahaastattelut

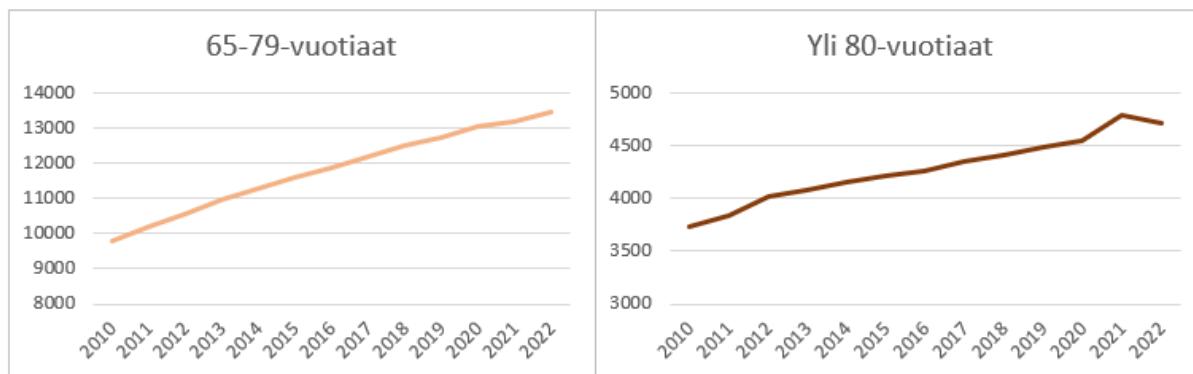
Ikääntyneiden asumisen kehittämistä käsitteleviin asiantuntijahaastatteluihin osallistui 12 asiantuntijaa, jotka työskentelevät erilaisissa ikäihmisten toimintaan liittyvissä tehtävissä Lappeenrannan kaupungilla, Etelä-Karjalan hyvinvointialueella sekä asuntopalvelujen ja hyvinvointipalvelujen tuottajina. Osa haastateltavista työskentelee aktiivisesti ikäihmisten hyvinvoinnin ja asuinympäristöjen kehittämisen parissa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina ja niiden kulkua johdattelemaan oli laadittu suuntaa antavat kysymykset. Osa yleisistä kysymyksistä kysyttiin jokaiselta haastateltavalta, minkä lisäksi jokaiselle haastateltavalle oli valittu omia kysymyksiä riippuen heidän työtehtävistään. Aihetta lähestyttiin ongelmalähtöisesti, eli pyrittiin ensisijaisesti selvittämään, mitkä ovat suurimmat ikäihmisten asumisen kehittämiseen liittyvät haasteet Lappeenrannassa ja mitä ratkaisuja näihin haasteisiin on. Haastatteluissa käytiin monipuolista keskustelua mm. ikäihmisten asumisen nykytilasta, tulevaisuuden tarpeista sekä toimijoiden välisestä yhteistyöstä. Haastatteluissa kysyttiin myös mitä toimenpiteitä ikääntyneiden asumisen kehittämiseen liittyen on jo tehty tai mitä ollaan tekemässä.

5. PAIKKATIETOANALYYSIT

Osiossa esitellään paikkatieto- ja tilastoanalyysien perusteella saadut tulokset. Analyysien ensisijainen tarkoitus oli selvittää ikääntyneiden määriä ja sijoittumista sekä niihin liittyviä alueellisia eroja Lappeenrannassa. Analyyseissa hyödynnettiin tilastokeskuksen väestötilastopalvelun aineistoja väestörakenteesta ja asutokunnista vuosilta 2010 ja 2020. Lisäksi ikääntyneiden sijoittumista tarkasteltiin tarkemmin tilastokeskuksen ruututietokannan avulla. Asutokuntien määrän tarkastelu toteutettiin vanhimman asukkaan iän mukaan. Analyyseissa ikääntyneiden asutokuntia on tarkasteltu yli 65-vuotiaiden ja yli 80-vuotiaiden asutokuntien osalta. Yhtenä tavoitteena oli tarkastella tapahtuneen muutoksen nopeutta ja sitä, kuinka voimakkaasti vanhin ikäryhmä keskittyy. Asutokuntien määrien tarkastelun avulla voidaan myös päätellä, kuinka paljon iäkkäiden asuttamia omakotitaloja sijaitsee haja-asutusalueilla. Osiossa tutkitaan myös ikääntyneille suunnattujen asumisyksiköiden (ympäri vuorokautinen ja yhteisöllinen), lähipalvelujen ja ikääntyneiden määrien välisiä suhteita. Lisäksi tarkastellaan hissittömien kerrostalojen määrää ja sijoittumista, koska se on esteettömyyttä koskeva haaste mitä voidaan tarkastella koko kaupungin mittakaavassa hyödyntämällä rakennusrekisterin rakennustietoja. Kerrostalokiinteistössä oleva hissi voi pidentää ikääntyneiden asumisaikaa omassa kodissaan merkittävästi.

5.1 Ikääntyneiden määrän kasvu Lappeenrannassa

Ikääntyneiden määrä on kasvanut Lappeenrannassa hyvin nopeasti. 65–79-vuotiaiden määrä on kasvanut reilussa 10 vuodessa yli alle 10 000:sta yli 13 000:een. Tulevina vuosina nämä ikäluokat näkyvät yli 80-vuotiaiden määrän suurena kasvuna. Yli 80-vuotiaiden määrä kasvoi noin tuhannella, mitä voidaan pitää myös erittäin nopeana kasvuna varsinkin suhteellisesti. (Kuva 2)

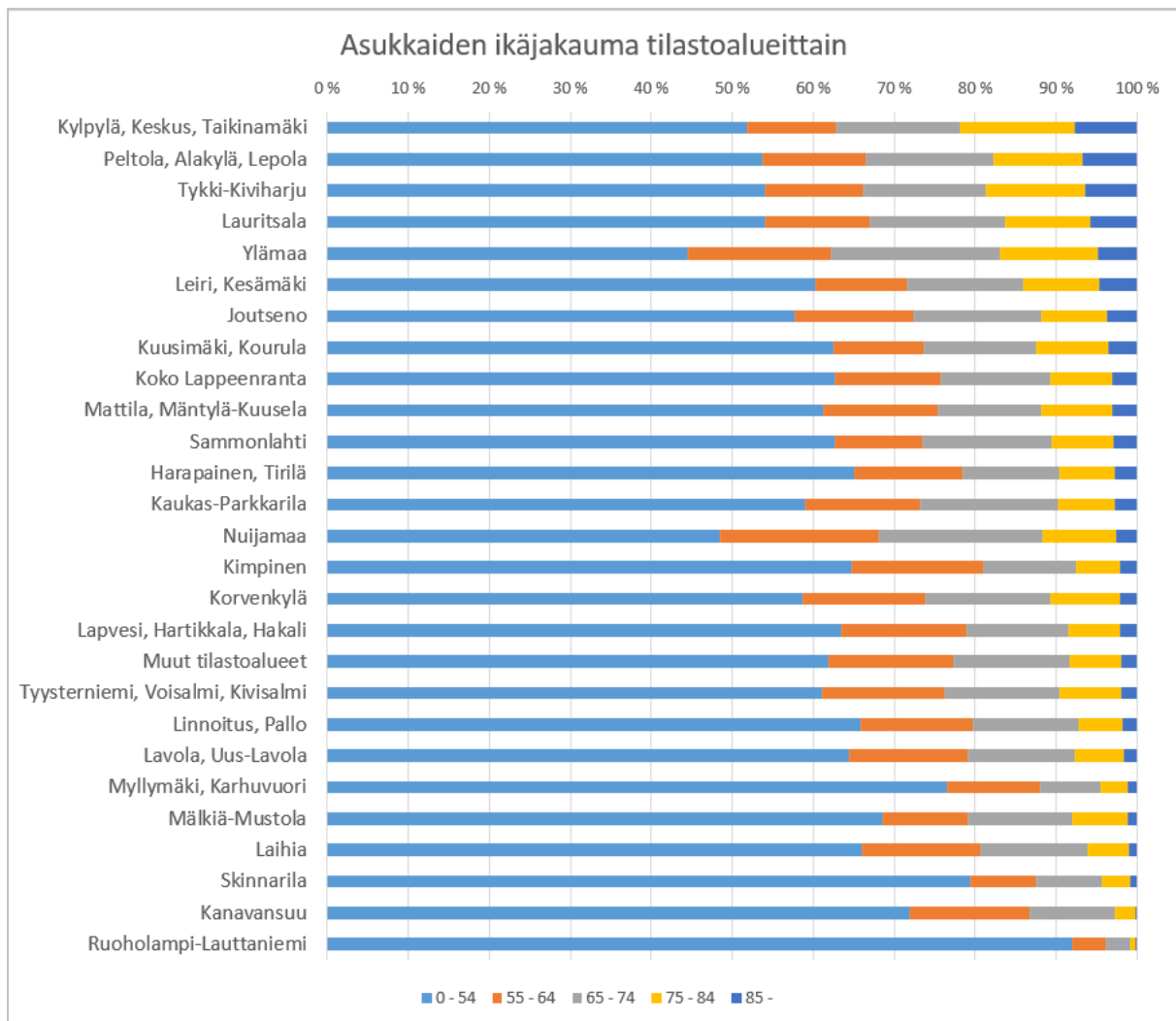

Kuva 2. Ikääntyneiden määrän kasvu Lappeenrannassa.

Asukkaiden alueellinen ikäjakauma:

Lappeenrannan alueet eroavat ikäjakaumaltaan paljon toisistaan. Sen havainnollistamista varten esitetään 25 asukasluvultaan suurimman tilastoalueen ikäjakaumat palkkidiagrammina (kuva 3). Diagrammiin on laskettu myös koko Lappeenrannan ja muiden asukasluvultaan pienempien tilastoalueiden osuudet. Diagrammi antaa hyvän yleiskuvan eri-ikäisten ikääntyneiden sijoittumisesta Lappeenrannassa. Ikääntyneiden suhteelliset osuudet vaihtelevat kaikista eniten vanhimpien ikäryhmien kohdalla. Yli 75-vuotiaita asukkaita on suhteellisesti eniten seuraavilla tilastoalueilla: Kylpylä-Keskus-Taikinmäki, Peltola-Alakylä-Lepola, Tykki-Kiviharju, Lauritsala ja Ylämaa. Suhteellisesti vähiten yli 75-vuotiaita asukkaita ja ikääntyneitä ylipäätään on Ruoholampi-Lauttaniemessä, Kanavansuussa, Skinnarilassa ja Myllymäki-Karhuvuoressa. 55–74-vuotiaiden asukkaiden määrissä alueelliset erot eivät ole yleisesti kovin suuria. Ylämaa

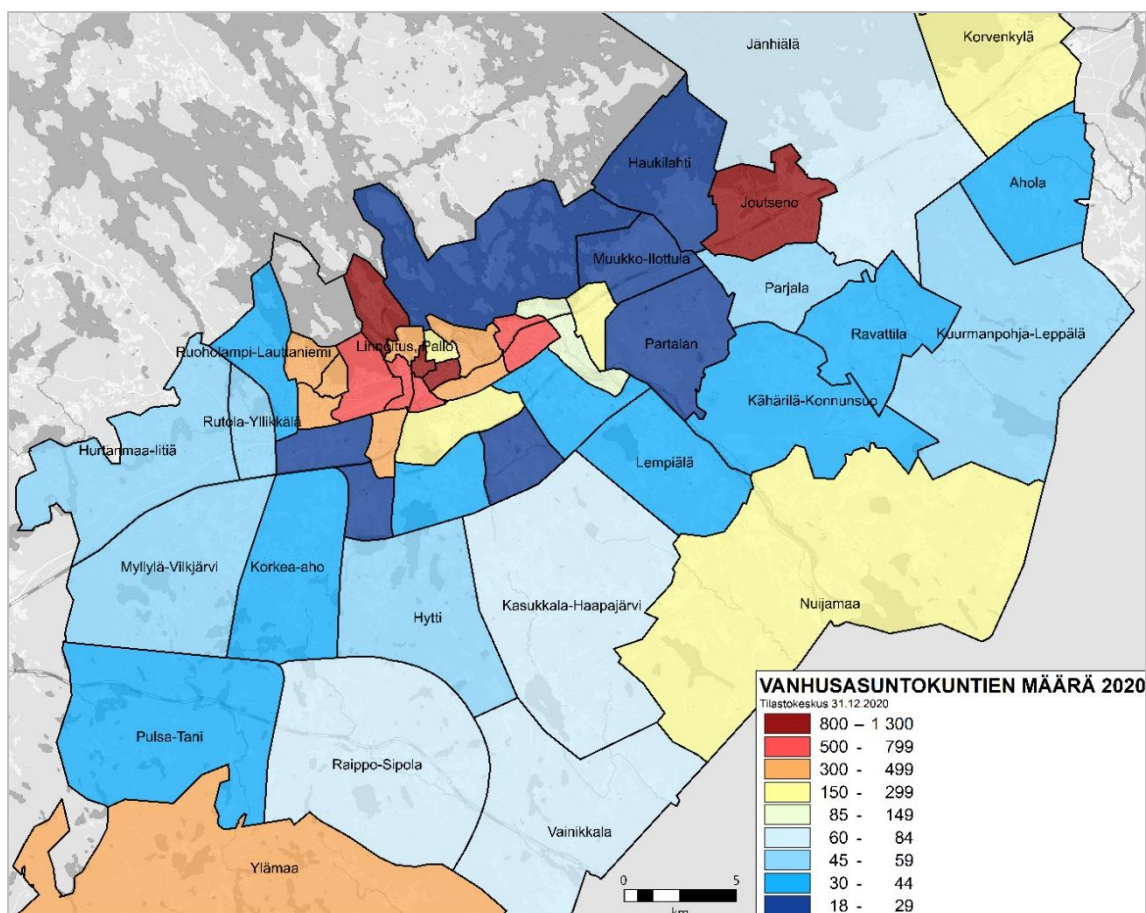
ja Nuijamaa erottuvat alueina, joilla asuu muita alueita enemmän 55–74-vuotiaita. Ruoholampi-Lauttaniemessä asuu poikkeuksellisen vähän yli 55-vuotiaita. Ikääntyneiden asumista tulisi lisätä niillä alueilla, joilla on suhteellisesti vähän ikääntyneitä, jos sieltä löytyy kaikki ikääntyneiden tarvitsemat lähipalvelut.

Kuva 3. Asukkaiden ikäjakaumassa on suuria alueellisia eroja.

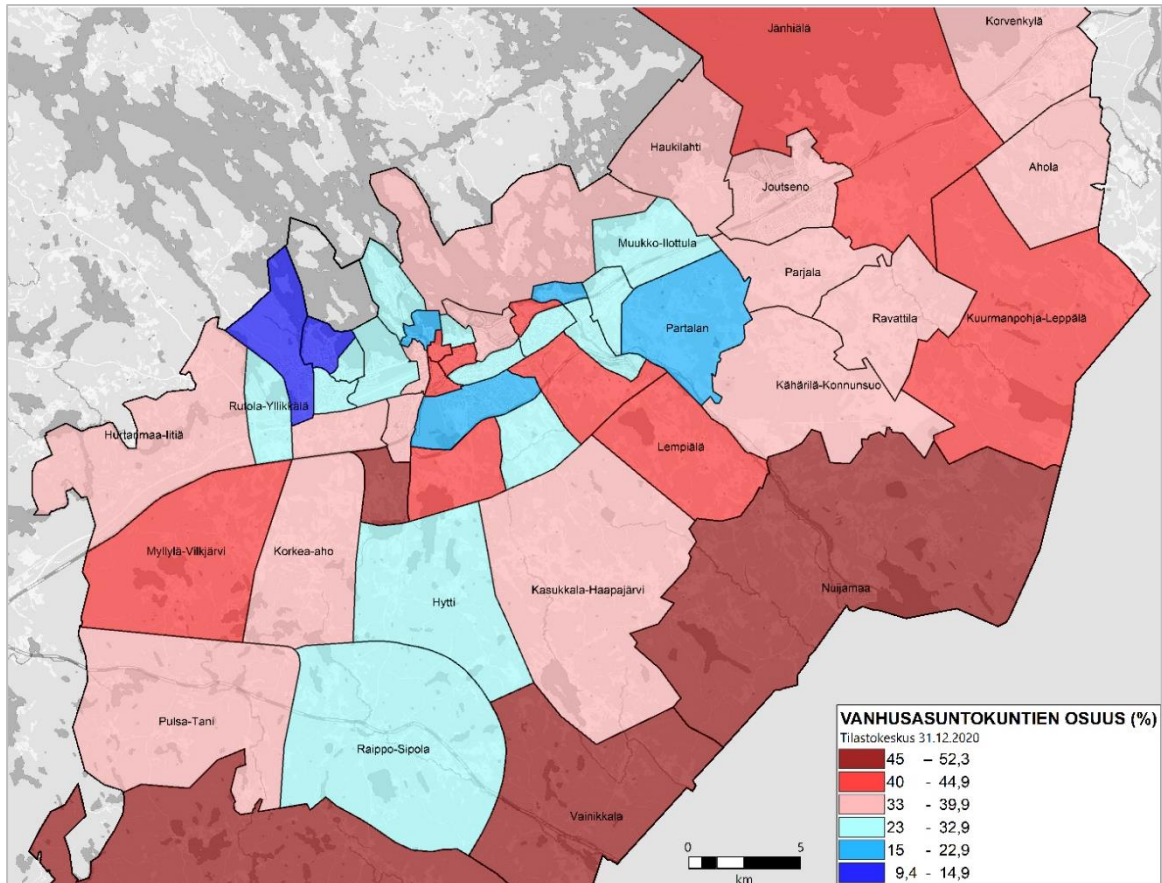
5.2 Vanhusasuntokuntien määrä tilastoalueilla 2020

Tilastoalueittain tarkasteltuna eniten yli 65-vuotiaiden asuntokuntia sijaitsee Joutsenossa (1291), Kylpylä-Keskus-Taikinämäessä (1193) ja Peltola-Alakylä-Lepolassa (1010). Joutseno on pinta-alaltaan kahta muuta huomattavasti isompi, eikä siellä asu läheskään yhtä tiheästi ikääntyneitä kuin kahdella muulla alueella. Tämän lisäksi vanhusasuntokuntia on paljon Tyysterniemi-Voisalmi-Kivisalmen (895) tilastoalueilla. Melko paljon vanhusasuntokuntia on myös Kuusimäki-Kourulan, Leiri-Kesämäen, Tykki-Kiviharjun, Lauritsalan ja Lapvesi-Hartikkala-Hakalin tilastoalueilla. Lappeenrannan kaupunki on laaja ja ikääntyneitä asuu paljon myös haja-asutusalueilla kaukana palveluista. FCG Finnish Consulting Group -konsernin (2022) tekemän selvityksen mukaan yli 64-vuotiasta 1819 ja yli 74-vuotiasta 696 asui haja-asutusalueilla Lappeenrannassa vuonna 2020. Yli 65-vuotiaiden asuntokuntia sijaitsee merkittävä määrä kauempana keskustasta. Esimerkiksi Ylämaalla oli 300 ja Nuijamaalla 160 yli 65-vuotiaiden asuntokuntaa vuonna 2020. (Kuva 4)

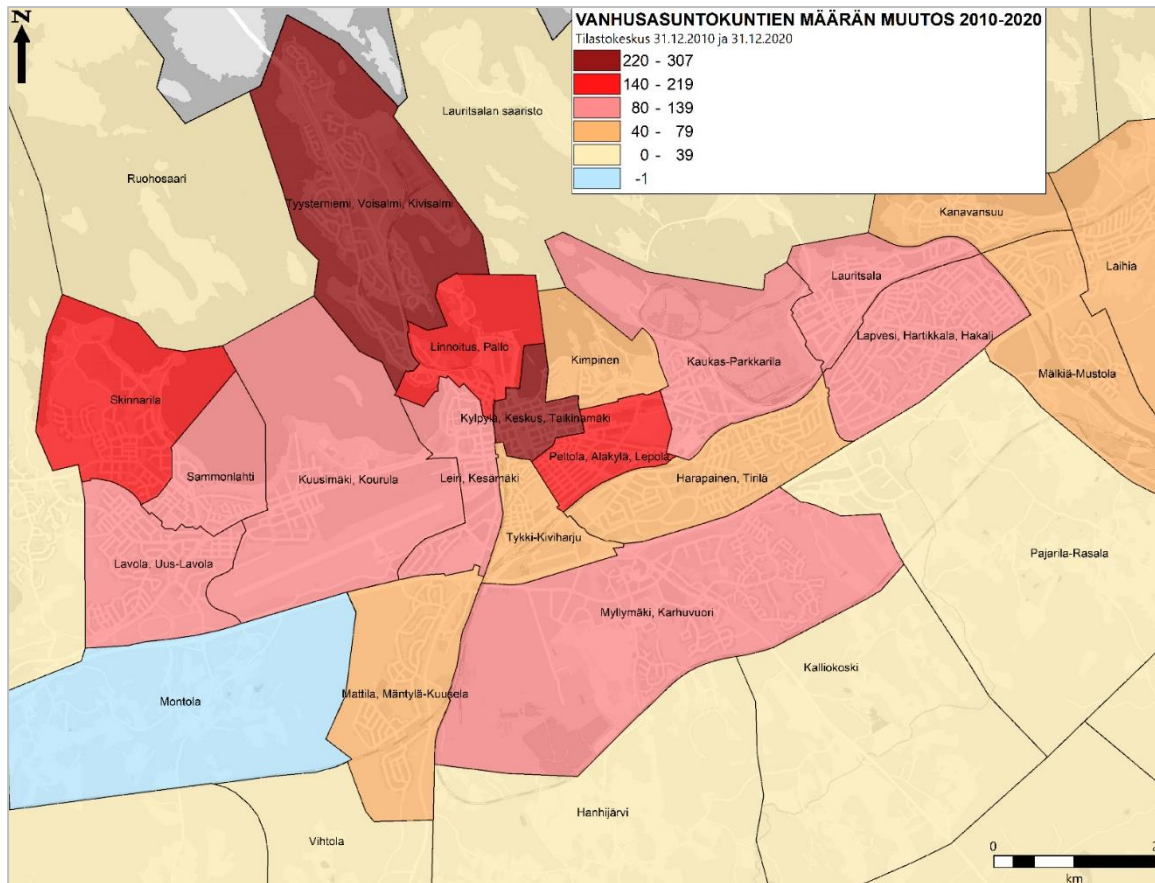
Kuva 4. Vanhusasuntokuntia löytyy paljon myös haja-asutusalueilta.

Lappeenrannan kaikista asuntokunnista oli vanhusasuntokuntia 32,9 prosenttia vuonna 2020. Kuvaan 5 on merkittynä punaisen sävyillä alueet, joilla vanhusasuntokuntien osuus on kaupungin keskimääräistä (32,9 %) korkeampi ja sinisellä alueet, joilla se on keskimääräistä matalampi. Kartasta nähdään, että kaukana keskustasta sijaitsevilla Nuijamaalla, Ylämaalla ja Vainikkalassa on suhteellisesti kaikista eniten vanhusasuntokuntia, yli 45 prosenttia. Yli 500 asukkaan tilastoalueita, joilla on suhteellisesti eniten vanhusasuntokuntia Lappeenrannassa ovat Ylämaa (50,3 %), Nuijamaa (46,6 %) ja Kylpylä-Keskus-Taikinämäki (42,9 %). Lisäksi seuraavilla väestömäärältään suurilla tilastoalueilla on suhteessa paljon vanhusasuntokuntia: Peltola-Alakylä-Lepola (41,8 %), Lauritsala (41,3 %), Tykki-Kiviharju (40,4 %) ja Joutseno (39,2 %). Alueelliset erot yli 65-vuotiaiden osuuksissa ovat suuria.

Kuva 5. Kaukana keskustasta sijaitsevilla Ylämaalla, Nuijamaalla ja Vainikkalassa on suhteellisesti paljon vanhusasukuntia.

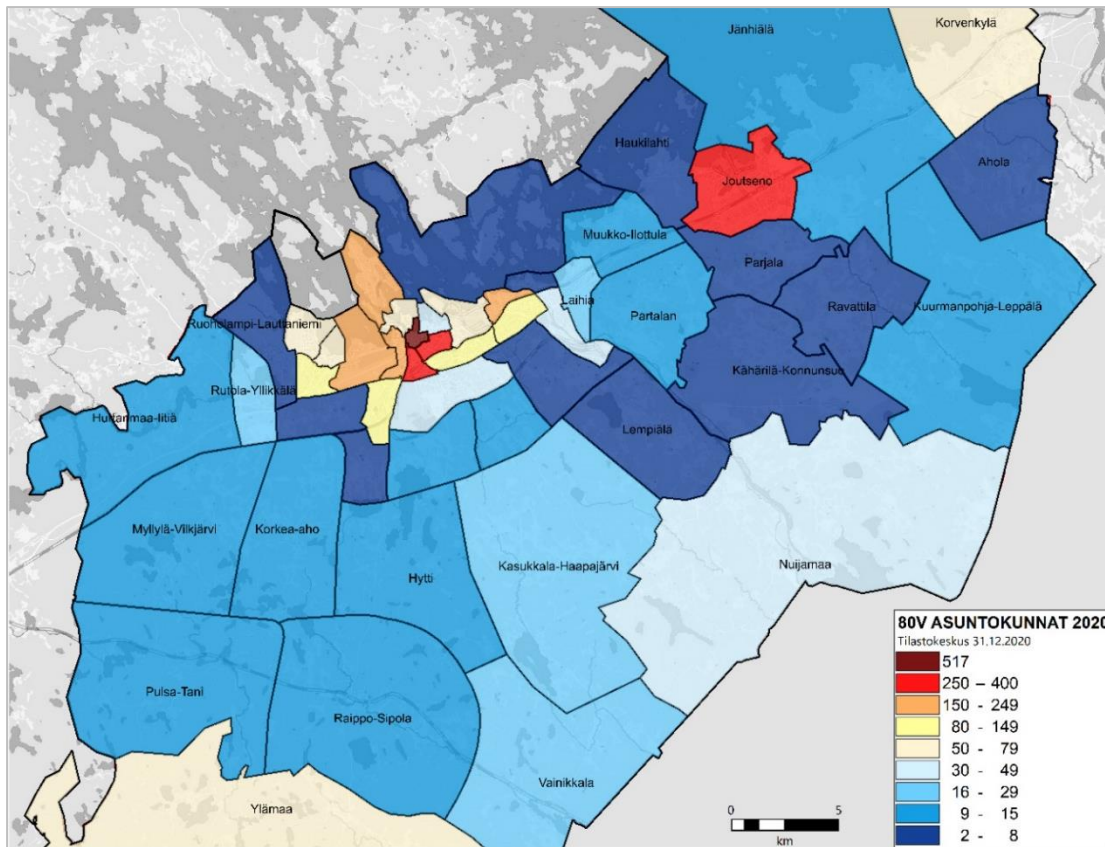
Vanhusasukuntien määrä on kasvanut lähes kaikilla tilastoalueilla vuodesta 2010 vuoteen 2020. Kasvu on ollut suurinta Kylpylä-Keskus-Taikinmäen (307), Joutsenon (295) ja Tyysterniemi-Voisalmi-Kivisalmen tilastoalueilla (247). Pitää muistaa, että alueiden pinta-alat vaihtelevat suuresti, eivätkä absoluuttiset määrät ole näin ollen vertailukelpoisia keskenään. (Kuva 6)

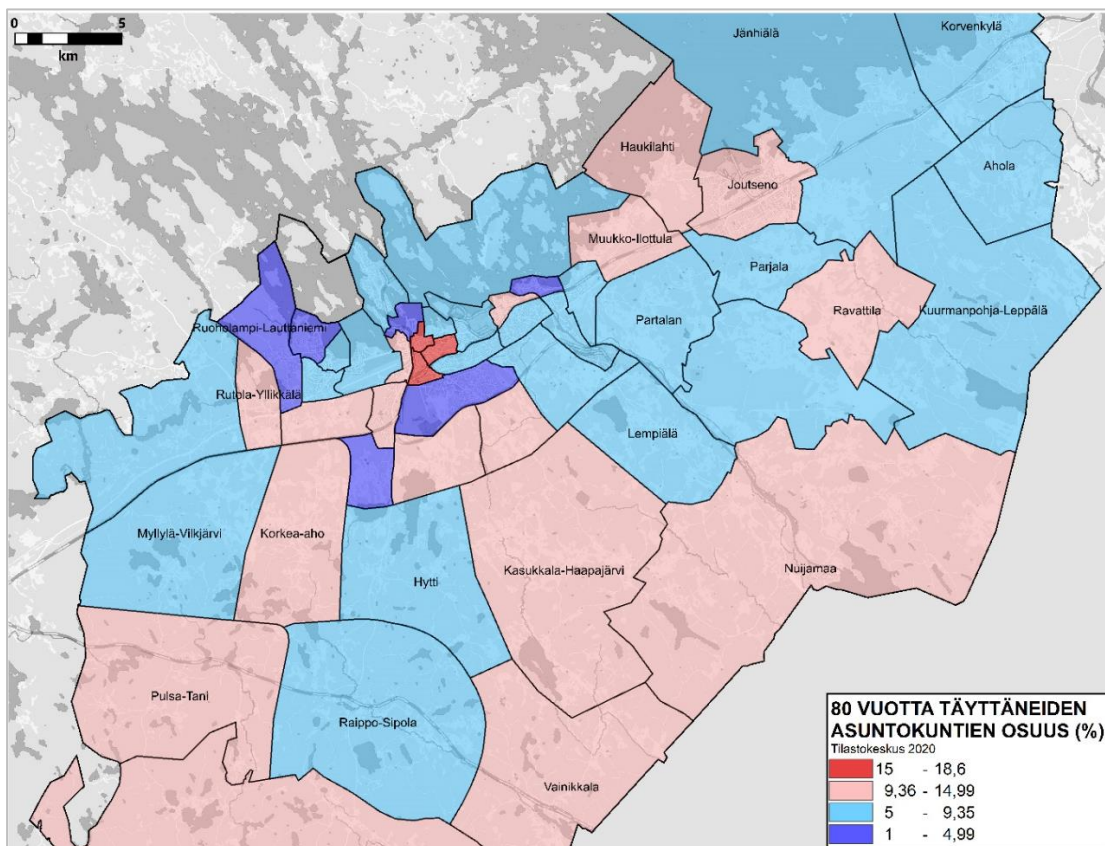
Kuva 6. Vanhusasuntokuntien määrän kasvu on ollut nopeaa.

Yli 80-vuotiaat 2020:

Suurin osa ihmisistä selviää melko itsenäisesti kotonaan 80-vuotiaaksi asti, minkä jälkeen toimintakyvyn heikkeneminen voimistuu keskimäärin huomattavasti (Helin 2000). Tämän vuoksi tarkasteluun on otettu erikseen yli 80-vuotiaat. Tarkastellessa yli 80-vuotiaiden asuntokuntien absoluuttisia määriä, huomataan merkittävän määrän asuvan myös haja-asutusalueilla eri puolilla Lappeenrantaa (kuva 7). Kuvaan 8 on puolestaan luokiteltu punaisen sävyillä ne alueet, joilla yli 80-vuotiaiden osuus on kaupungin keskimääräistä (9,35 %) suurempi, ja sinisellä ne alueet, joilla se on keskimääräistä pienempi. Luokkien kokoja tarkastellessa huomataan, että alueelliset erot ovat suuria. Keskustassa on absoluuttisen määrän lisäksi eniten yli 80-vuotiaiden asuntokuntia myös suhteellisesti. Yli 80-vuotiaiden kasaantuminen on voimakkaampaa kuin yli 65-vuotiaiden kohdalla.

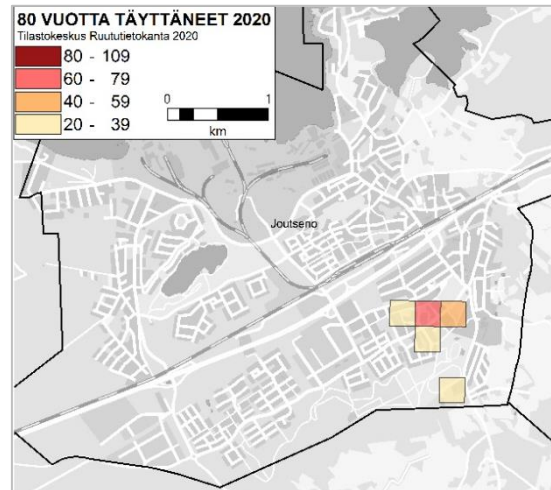

Kuva 7. Yli 80-vuotiaita asuu hajautuneesti eri puolilla Lappeenrantaa.

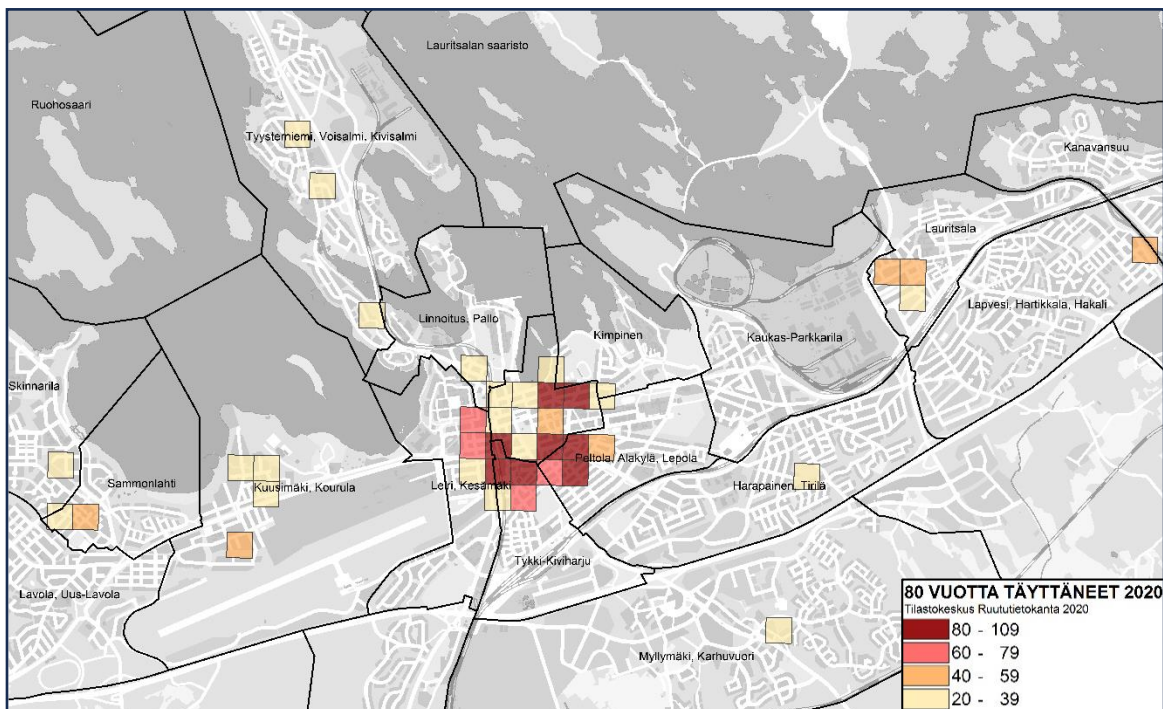

Kuva 8. Yli 80-vuotiaat keskittyvät myös suhteellisesti keskustaan.

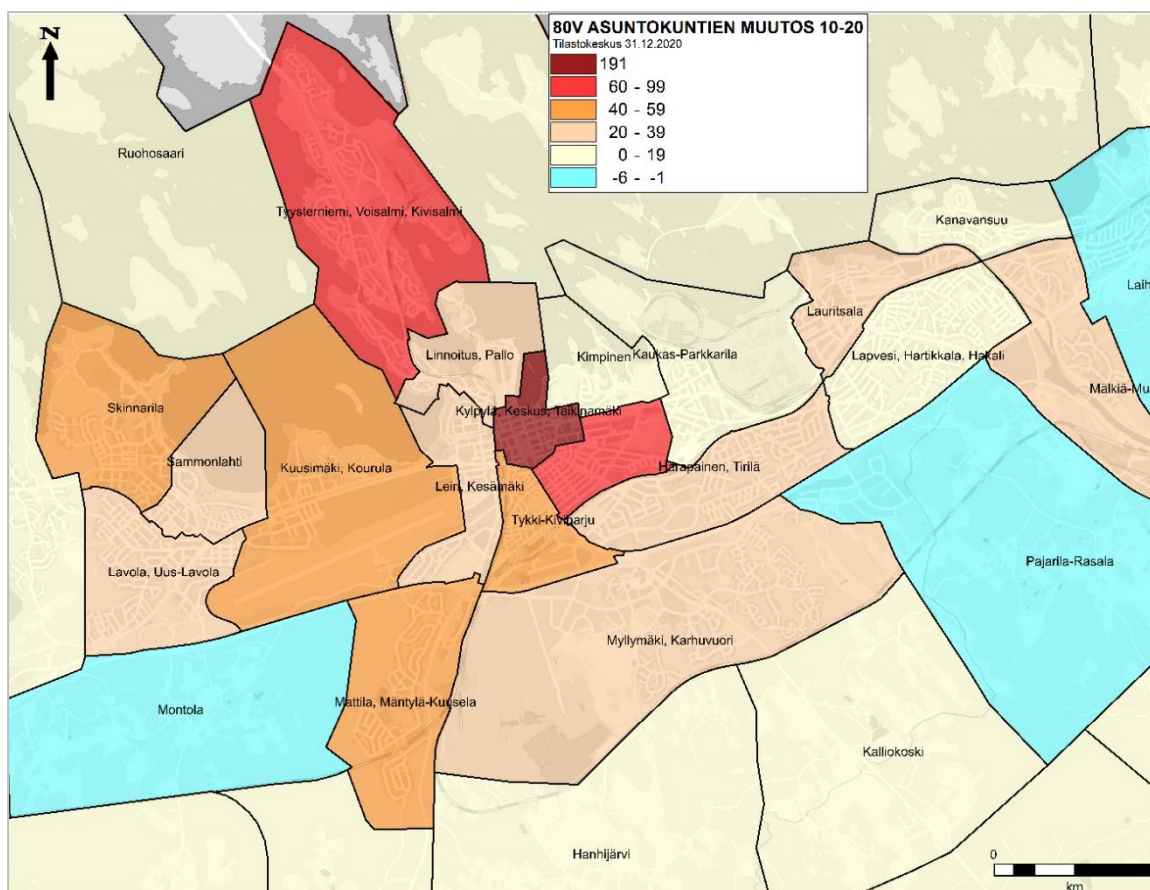
Yli 80-vuotiaiden kasaantumisen voimakkuutta voidaan tarkastella paremmin ruututietokannan avulla. Keskittymät erottuvat parhaiten tasavälistä luokitusta käytettäessä (kuva 10). Se havainnollistaa hyvin, kuinka paljon tiheämmin yli 80-vuotiaita asuu keskustan alueella verrattuna muualle. Keskustan läheisyydessä sijaitsee kahdeksan ruutua, joissa asuu yli kahdeksankymmentä 80 vuotta täyttänyttä. Samaan luokituksen kuuluvia ruutuja ei esiinny ollenkaan muualla ja keskustan ulkopuolisista alueista ainoastaan Joutsenon keskustasta löytyy ruutu, jossa heitä asuu yli 60. Joutsenon keskustan keskittymä on nostettu esille omana karttanaan (kuva 9). Yli 80-vuotiaiden määrän lisääntymisestä kertoo osaltaan se, että vuodesta 2010 vuoteen 2020 Kylpylä-Keskus-Taikinmäen alueen 80-vuotiaiden asutokuntien määrä on kasvanut 191 asutokunnalla (kuva 10). Tapahtunut muutos on luonnollista ja myös toivottua, kun väestön ikääntyessä yhä useampi muuttaa keskustan alueelle lähemmäksi palveluja. Tapahtuneen muutoksen nopeus on hyvä ottaa huomioon ikääntyneiden asutopaikkojen suunnittelussa.

Kuva 9. Joutsenon keskustassa on melko paljon yli 80-vuotiaita asukkaita.

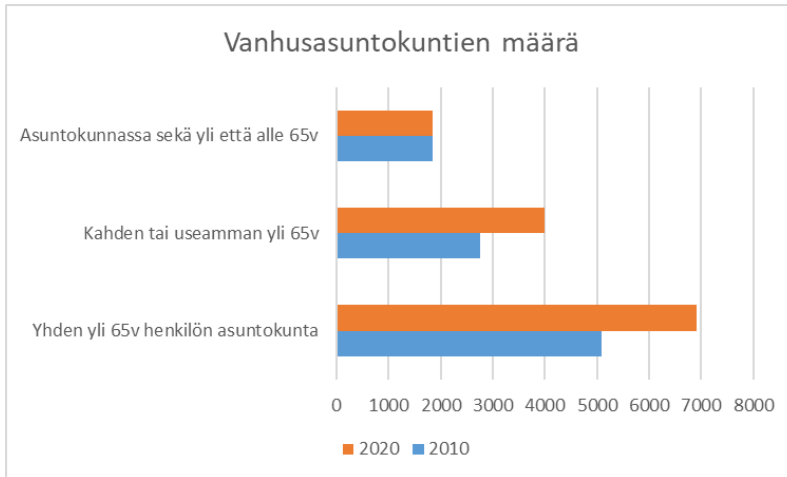
Kuva 10. Yli 80-vuotiaiden kasaantuminen keskustaan erottuu hyvin, kun käytetään tasavälistä luokitusta ja jätetään pienimmät luokat pois kartasta.

Kuva 11. Yli 80-vuotiaiden asutokuntien määrä on kasvanut erittäin paljon varsinkin keskustassa.

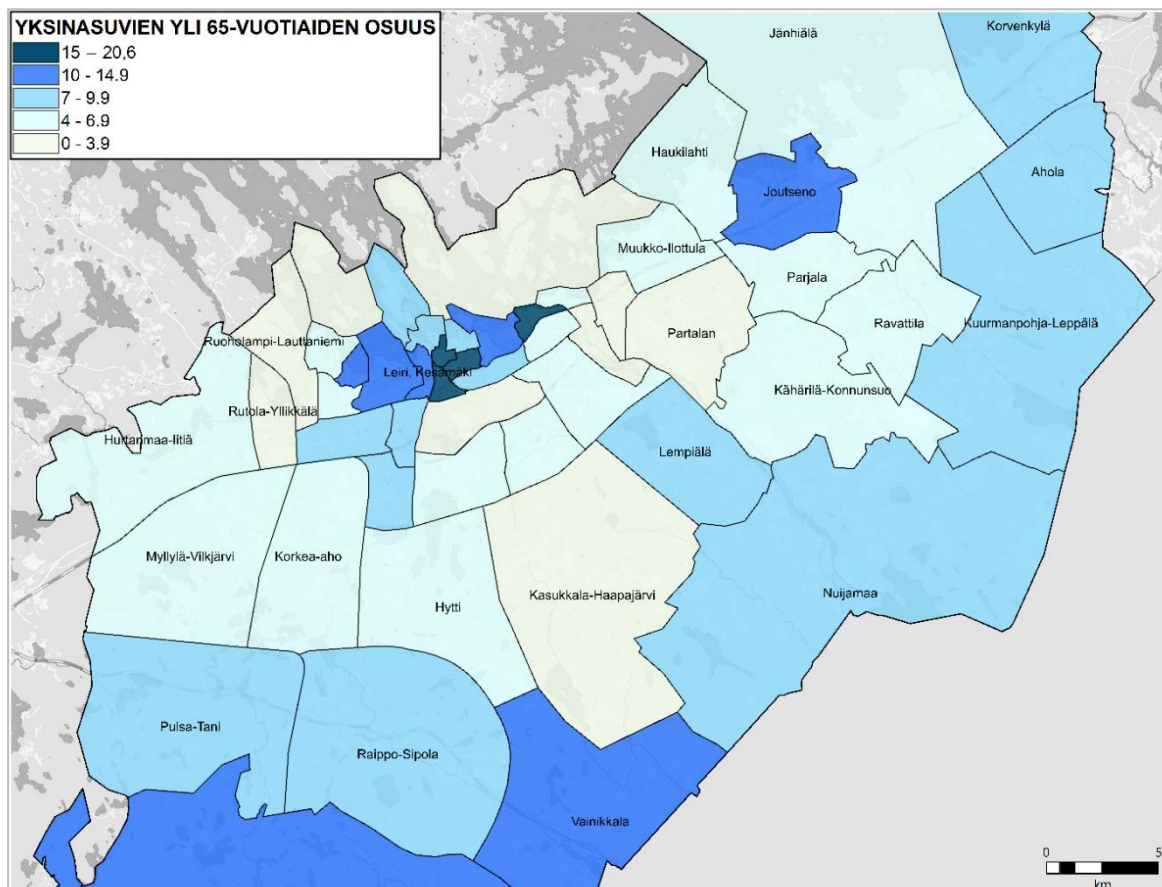
5.3 Yksinasuvat ikääntyneet 2020

Yksinasuminen heikentää avunsaantia päivittäisiin askareisiin ja kykyä huolehtia itsestään. Yksinasumisen katsotaan myös olevan yhteydessä ikääntyneen varhaisempaan ympärivuorokautiseen hoivaan siirtymiseen sekä ennenaikaiseen kuolemaan. Yksinasuviin ja heidän tarpeisiinsa tulisi tämän vuoksi kiinnittää erityisesti huomiota ikääntyneiden asumisen ja palvelujen suunnittelussa. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2020) Huomion arvoista on myös, että Lappeenrannassa on korkeahko itsensä yksinäiseksi tuntevien yli 65-vuotiaiden osuus. 11,2 prosenttia heistä tuntee itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Yksinasuvien ikääntyneiden määrä on kasvanut koko Lappeenrannassa vuodesta 2010 vuoteen 2020 5096:sta 6910:een, eli lisäystä on tullut 1814 (Kuva 12). Vuonna 2020 54,2 prosenttia kaikista vanhusasukunnista oli yksin asuvien asutokuntia. Kahden tai useamman vanhuksen asutokuntien määrä on puolestaan kasvanut 2750:stä 3991:een.

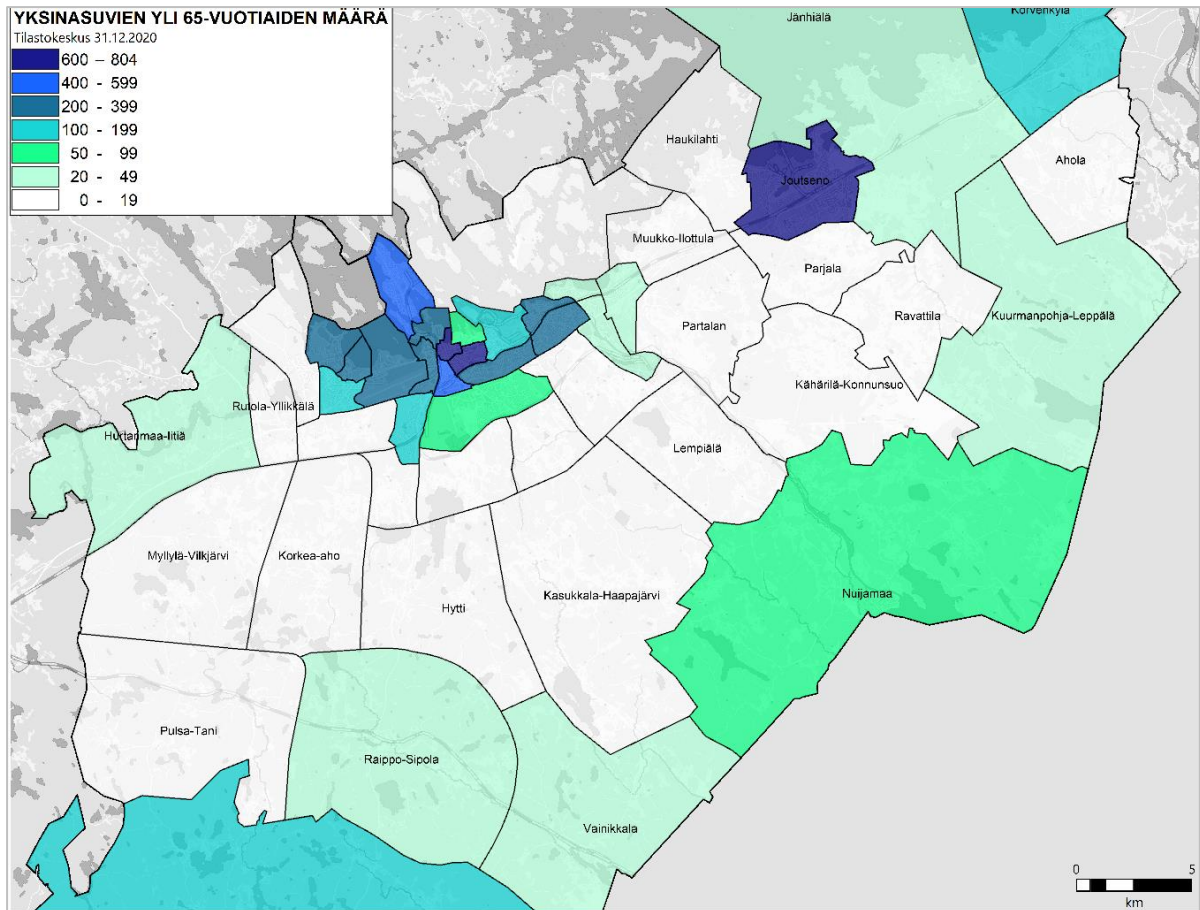

Kuva 12. Lappeenrannassa on paljon yksinasuvien vanhusasuntokuntia ja niiden määrä on kasvanut huomattavasti.

Yksinasuvia yli 65-vuotiaita asui suhteessa väkilukuun eniten Tykki-Kiviharjussa, Kylpylä-Keskus-Taikinmäessä, Peltola-Alakylä-Lepolassa ja Lauritsalassa vuonna 2020 (kuva 13). Näillä alueilla heidän osuutensa oli yli 17 prosenttia asukkaista, kun taas kaikilla muilla alueilla se oli alle 13 prosenttia. Myös muut kerrostalovaltaiset alueet erottuivat analyysissä. Yksinasuvien osuudet olivat kuitenkin melko korkeita myös kaukana keskustasta Ylämaalla ja Vainikkalassa. Moni ikääntynyt asuu yksin omakotitalossa näillä alueilla. Sama huomataan myös aboluuttisia määriä tarkastellessa (kuva 14).

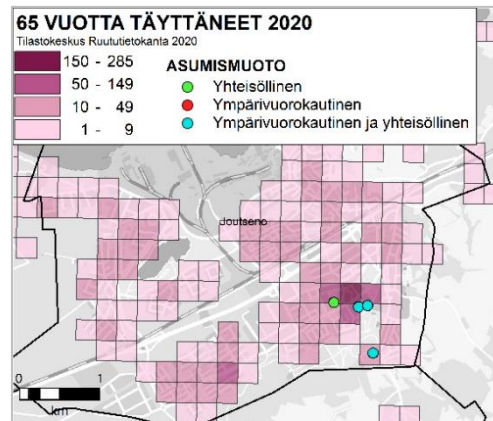
Kuva 13. Yksinasuvien suhteellisissa osuuksissa on suurta alueellista vaihtelua.

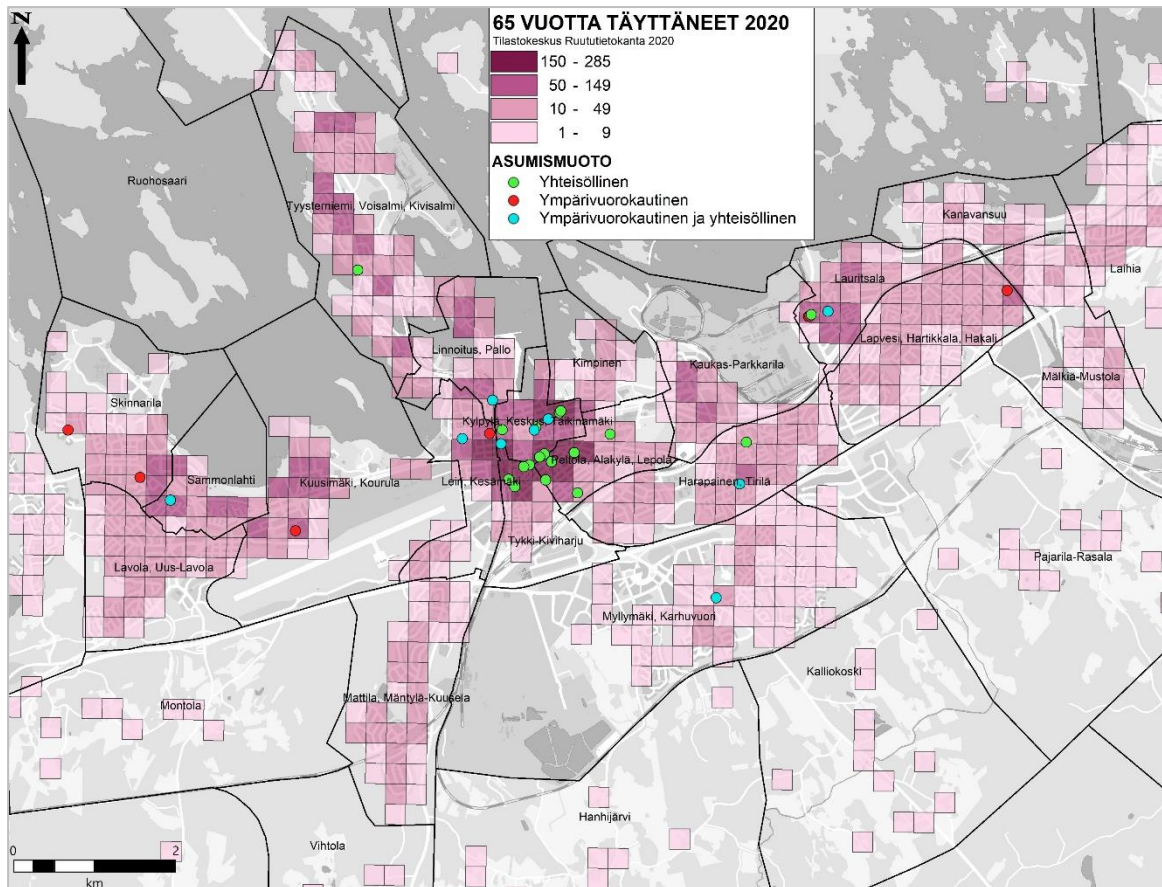
Kuva 14. Yksinasuvia ikääntyneitä asuu yllättävän paljon myös kaukana keskustasta.

5.4 Ikäihmisille suunnatut asumiskohteet ja lähipalvelut

Kartalle on kerätty ikääntyneille suunnatut ympärivuorokautisen ja yhteisöllisen asumisen kiinteistöt Lappeenrannasta (kuva 16). Kartalta puuttuu Ylämaalla sijaitseva Kosenkoti ja Jänhiälässä sijaitseva Hoivakoti Joutsenon Suvanto. Joutsenon alue on esitetty erillisellä kartalla (kuva 15). Kerääminen toteutettiin netistä tietoa etsimällä, minkä vuoksi aineistossa voi olla puutteita. Yhteisöllisen asumiseksi merkityistä rakennuksista osa on vanhempia senioritaloja, jotka eivät täytä yhteisölliselle asumiselle asetettuja kriteerejä. Tämän vuoksi niitä olisi parempi kutsua välimuotoiseksi asumiseksi. Osa on puolestaan vanhaa palveluasumista. Valtaosa ikääntyneille suunnatuista asuinrakennuksista sijaitsee lähellä keskustaa. Yhteisöllisen asumisen rakennuksista suurin osa sijoittuu ydinkeskustan eteläpuoliselle vyöhykkeelle, mikä osaltaan selittää alueen korkeaa yli 65-vuotiaiden määrää. Kartalle on myös merkitty uusi Pormestarinkadun palvelutalo, joka on määrä ottaa käyttöön syyskuussa 2023.

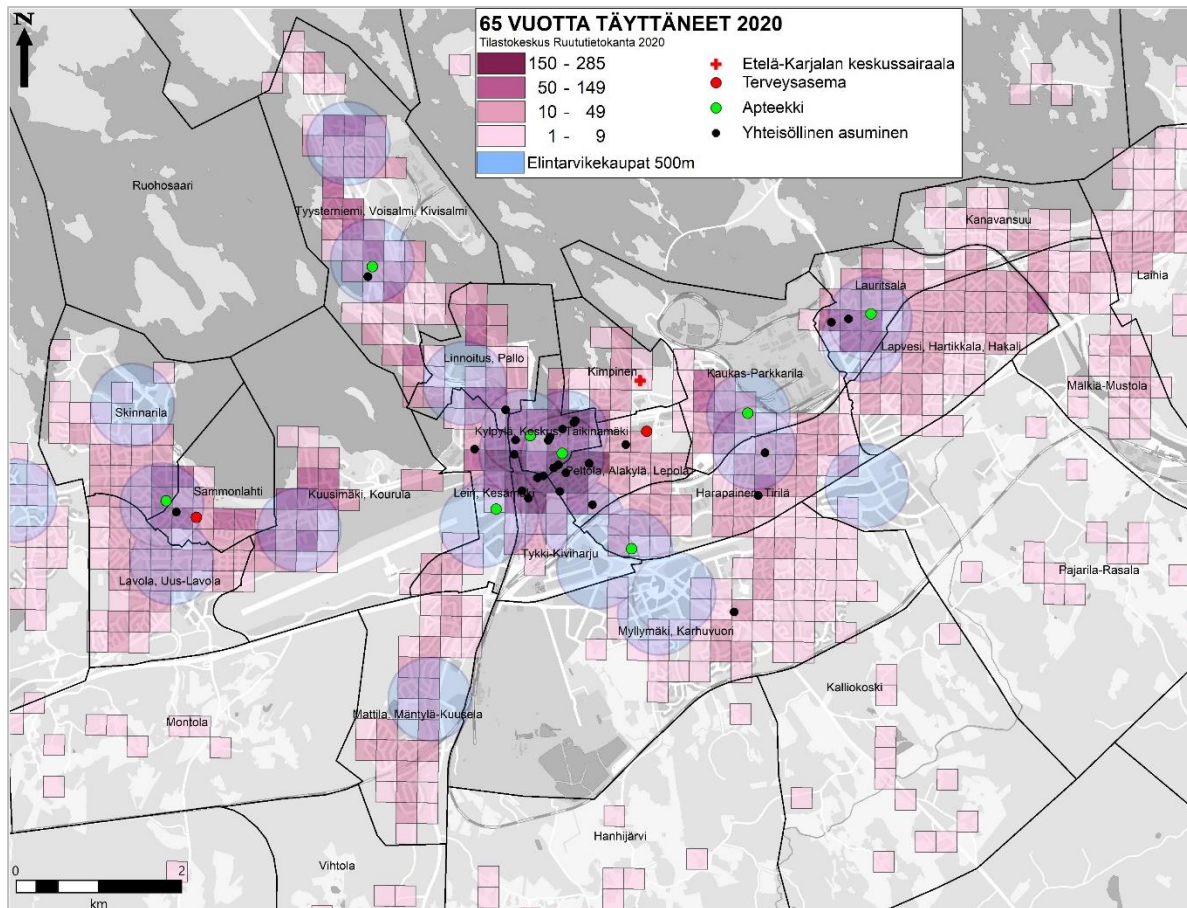

Kuva 15. Joutsenon keskustasta löytyvät ikääntyneille suunnatut asunnot.

Kuva 16. Valtiosa ikääntyneille suunnatuista asunnoista sijaitsee keskustan läheisyydessä.

Eksoten (2021a) mukaan yhteisöllisen asunnon sijainnin tulisi olla 300–500 metrin päässä keskeisistä arkipalveluista. Ikääntyneiden kannalta tärkeimpänä arkipalveluna voidaan pitää ruokakauppaa. Sen lisäksi apteekin ja terveysaseman sijaintia voidaan pitää melko tärkeinä. Nämä kohteet on kerätty kartalle (kuva 17). Lappeenrannassa on keskussairaalan lisäksi toiminnassa kolme Etelä-Karjalan hyvinvointialueen terveysasemaa: Armilan terveysasema, Sammonlahden hyvinvointiasema ja Joutsenon terveysasema. Terveysasemat sijaitsevat vain harvoin ikääntyneen kodin välittömässä läheisyydessä. Vyöhykeanalyysin avulla voidaan arvioida ruokakauppojen sijaintia suhteessa yhteisöllisen asumisen kohteisiin ja alueella asuvien ikääntyneiden määrään (kuva 17). Vyöhykkeen kooksi analyysiin on valittu 500 metriä. Samalla voidaan tarkastella karkeasti, missä lähipalvelut ovat hyvin saavutettavia uuden yhteisöllisen asumisen sijoittelun kannalta. Muutamaa kohdetta lukuun ottamatta kaikki nykyiset yhteisöllistä asumisen kohteet sijaitsevat alle 500 metrin päässä lähimmästä ruokakaupasta.

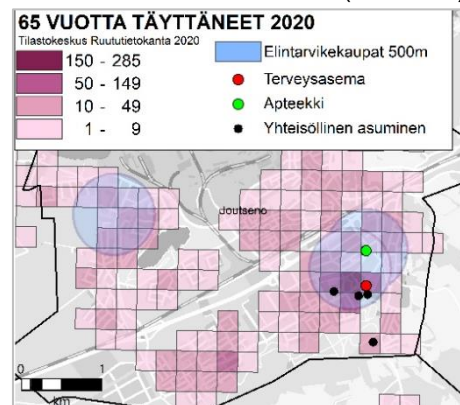

Kuva 17. Elintarvikekaupoille tehdyt vyöhykkeet auttavat hahmottamaan niiden sijaintia suhteessa ikääntyneiden asuinpaikkoihin ja yhteisöllisen asumisen toimipisteisiin.

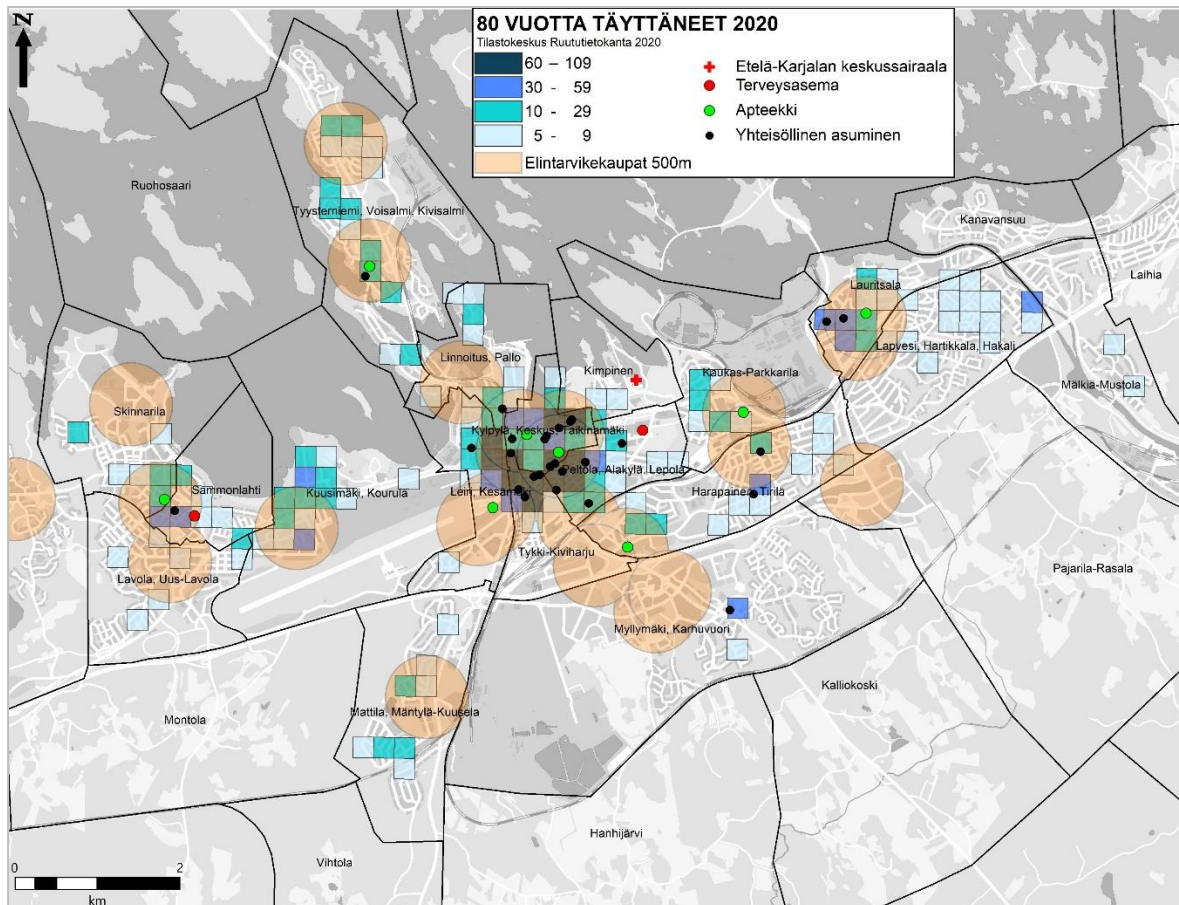
Keskustan läheisyydessä sijaitsevista yhteisöllisen asumisen kohteista on lyhyt matka ruoka-kaupan lisäksi usein myös apteekkiin. Kaikista aluekeskuksista löytyy oma apteekki. Sammonlahden aluekeskuksen läheisyydessä sijaitsee vain yksi yhteisöllisen asumisen kohde. Alueen lähikaupat sekä keskeisellä paikalla sijaitsevat terveysasema ja apteekki mahdollistaisivat uuden yhteisöllisen asumiskohteen sijoittelun. Lisäksi Sammonlahden ja Skinnarilan alueella on suhteessa vähän iäkkäitä asukkaita verrattuna muihin sellaisiin alueisiin, joilta löytyvät tarvittavat lähipalvelut. Kourulassa on lähikauppa ja siellä asuu paljon yli 65-vuotiaita, joten se voisi olla myös yksi potentiaalinen alue, jonne suunnitella yhteisöllistä asumista. Lisäksi esimerkiksi Harapaisen itäosista löytyy sekä ruoka-kauppa että apteekki, mutta ei yhteisöllistä asumista. Lauritsalan aluekeskustasta löytyy kaksi yhteisöllisen asumisen kohdetta. (Kuva 17)

Kartalta (kuva 17) voidaan arvioida myös iäkkään väestön kauppamatkojen pituuksia. Melko paljon 65 vuotta täyttäneitä asuu Joutsenossa Lampikankaan alueella, josta on noin kahden kilometrin matka lähimpään ruoka-kauppaan (kuva 18). Myös Hakalin alueella asuu monia ikääntyneitä, joiden matka lähikauppaan on 1–2 kilometrin verran. Kauppamatkoja on tarkasteltu myös yli 80-vuotiaiden osalta (kuva 19 ja 20). Paikkoja, joissa asuu suhteellisen paljon 80 vuotta täyttäneitä, ja josta 500 metrin matka lähikauppaan ylittyä selvästi, ovat:

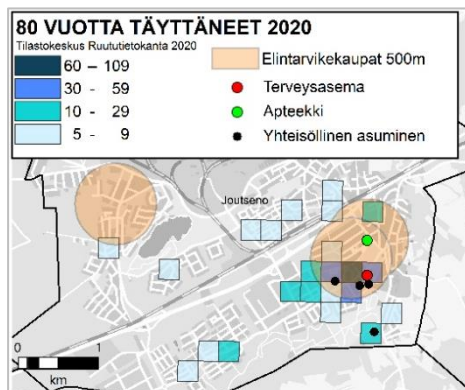
Voisalmen kaupunginosan pohjoisosat, Kuusimäki ja Joutsenon keskuksen länsiosat. Lisäksi Hakalissa asuu melko paljon yli 80-vuotiaita suhteellisen kaukana lähikaupasta.

Kuva 18. Sijaintitarkastelua Joutsenosta.

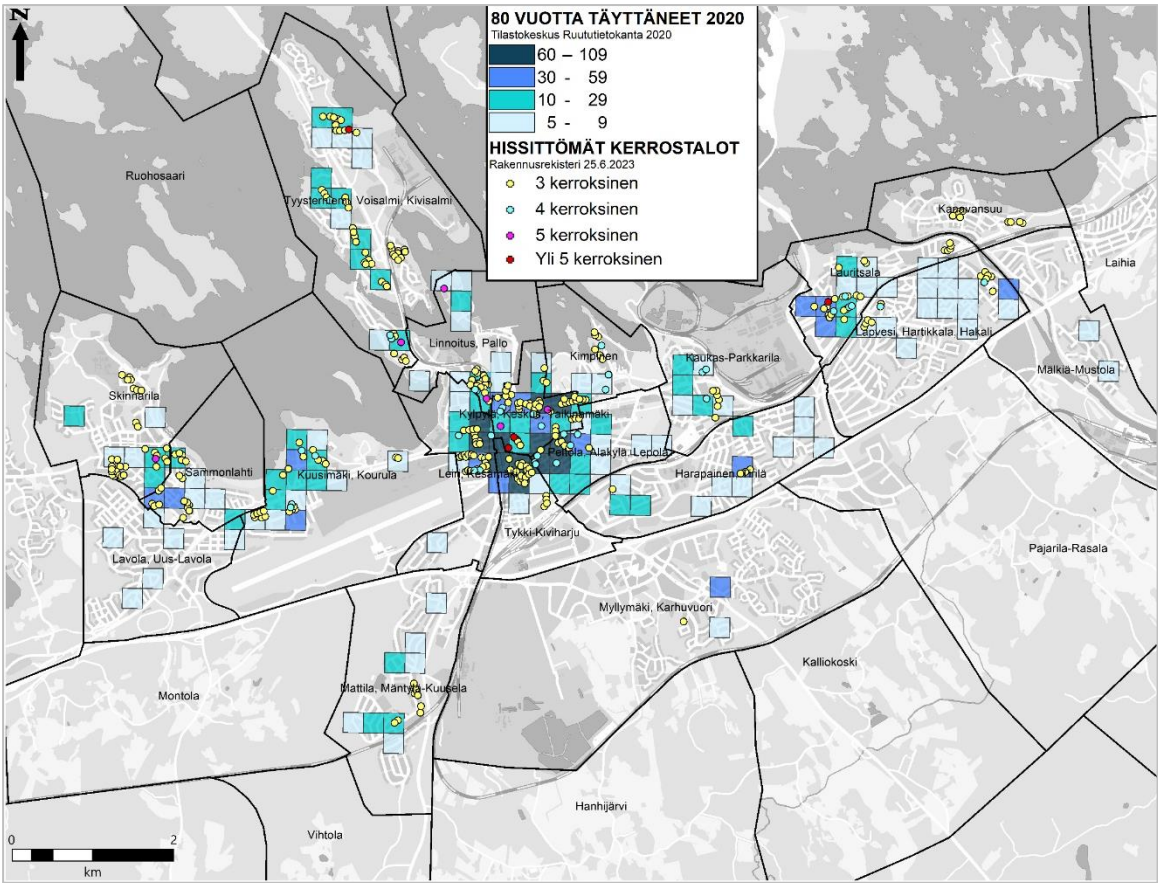
Kuva 19. 80-vuotiaiden määrät suhteessa kauppoihin, apteekkeihin ja yhteisöllisen asumisen toimipisteisiin.

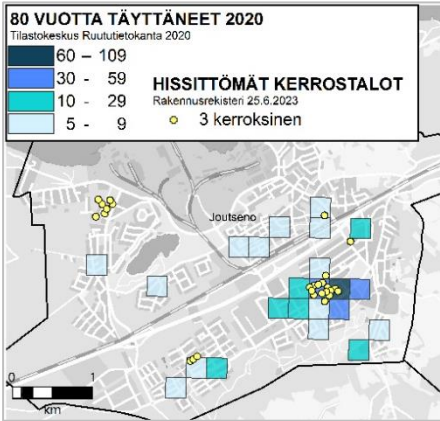
Kuva 20. Yli 80-vuotiaiden sijaintitarkastelua Joutsenossa.

5.4 Hissittömät kerrostalot

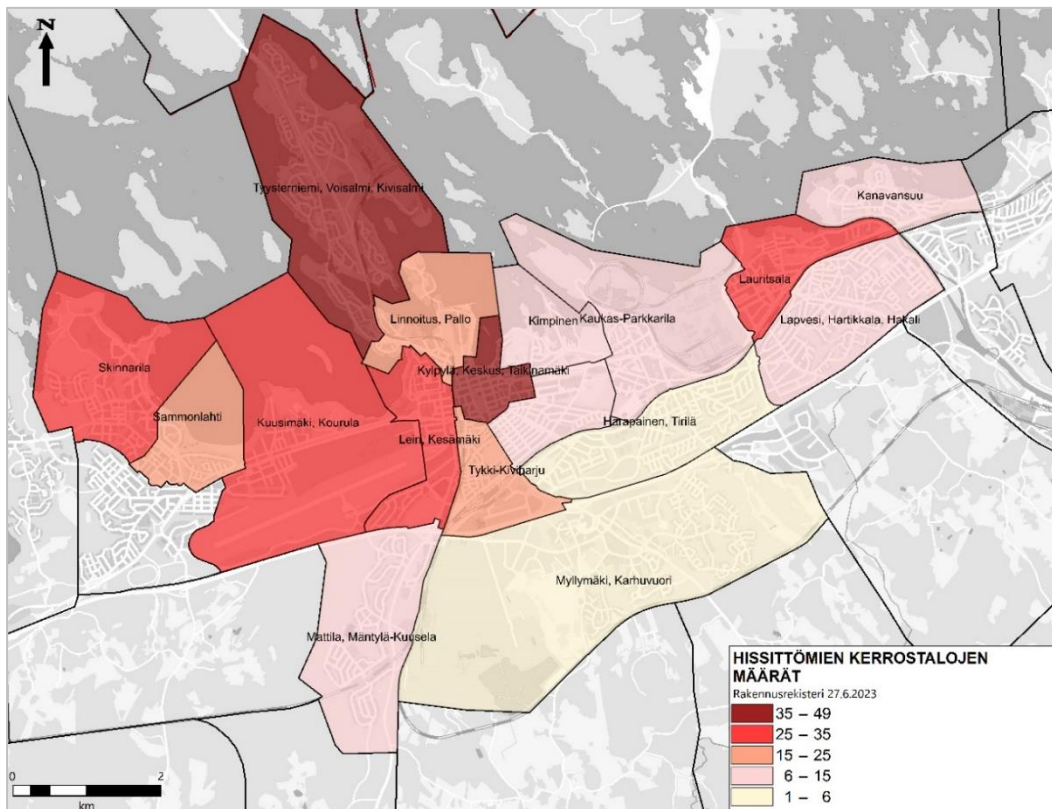
Kerrostalokiinteistössä olevan hissien avulla ikääntyneiden asumisaika voi pidentyä jopa 6–8 vuotta (ARA 2023). Lappeenrannassa asui 730 (9,4 %) yli 74-vuotiaista hissittömässä kerrostalossa vuonna 2020 (FCG 2022). Rakennusrekisterin (25.6.2023) mukaan Lappeenrannassa on yhteensä 910 vähintään kolmikerroksista asuinkerrostaloa, joista hissittömiä on 383. Hissittömien kerrostalojen sijainnit on esitetty kuvassa 21 ja 22. Hissittömistä asuinkerrostaloista huomattavasti suurin osa (337) on kolmikerroksisia (kuva 21). Hissittömät kerrostalot sijaitsevat usein pienissä ryppäissä, kun samalle alueella on tyypillisesti rakennettu samoihin aikoihin useampia kerrostaloja. Hissittömien asuinkerrostalojen määriä tilastoalueittain voi tarkastella kuvasta 23. Kuvan esittämien alueiden lisäksi Joutsenossa on 27 ja Korvenkylässä 8 hissittöntä asuinkerrostaloa.

Kuva 21. Valtiosa hissittömistä kerrostaloista on kolmikerroksisia.

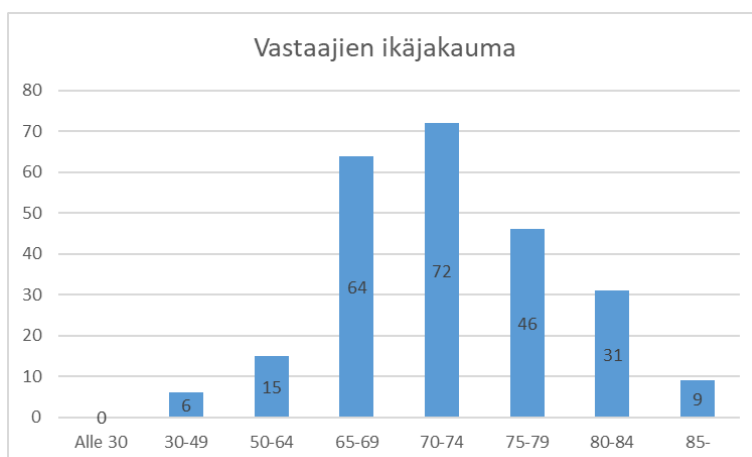
Kuva 22. Joutsenon hissittömät kerrostalot.

Kuva 23. Hissittömiä kerrostaloja on eniten keskustan lisäksi läntisillä tilastoalueilla ja Lauritsalassa.

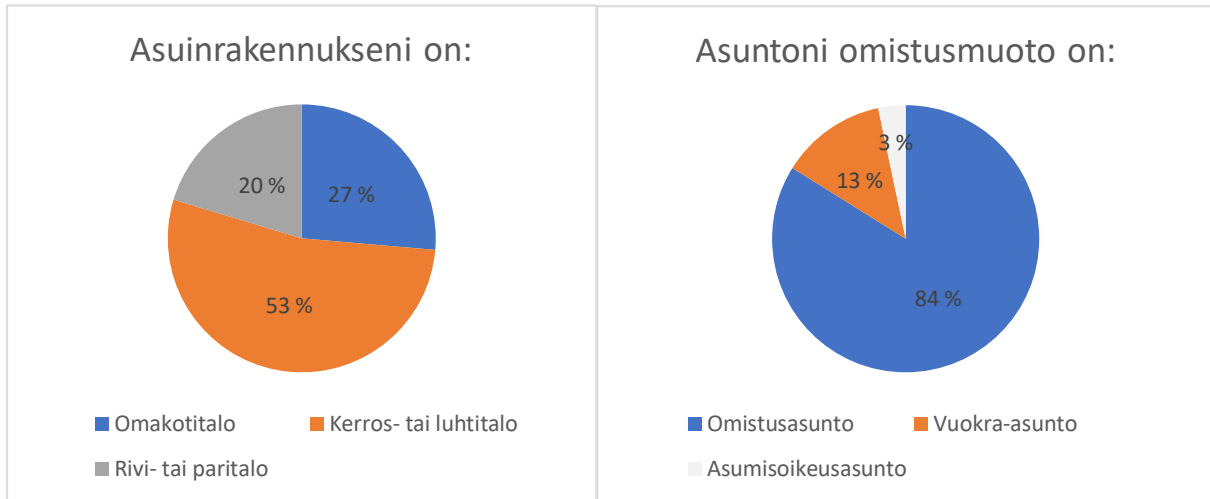
6. ASUKASKYSELYN JA VANHUSNEUVOSTON TYÖPAJAN TULOKSET

Asukaskyselyyn saatiin yhteensä 243 vastausta. Alle 65-vuotiaita vastaajia oli 21, 65–69-vuotiaita 64, 70–74-vuotiaita 72, 75–79-vuotiaita 46 ja 80 vuotta täyttäneitä 40 vastaajaa. (kuva 24) Valtaosa vastasi kyselyyn verkossa, minkä lisäksi saatiin 17 paperivastausta.

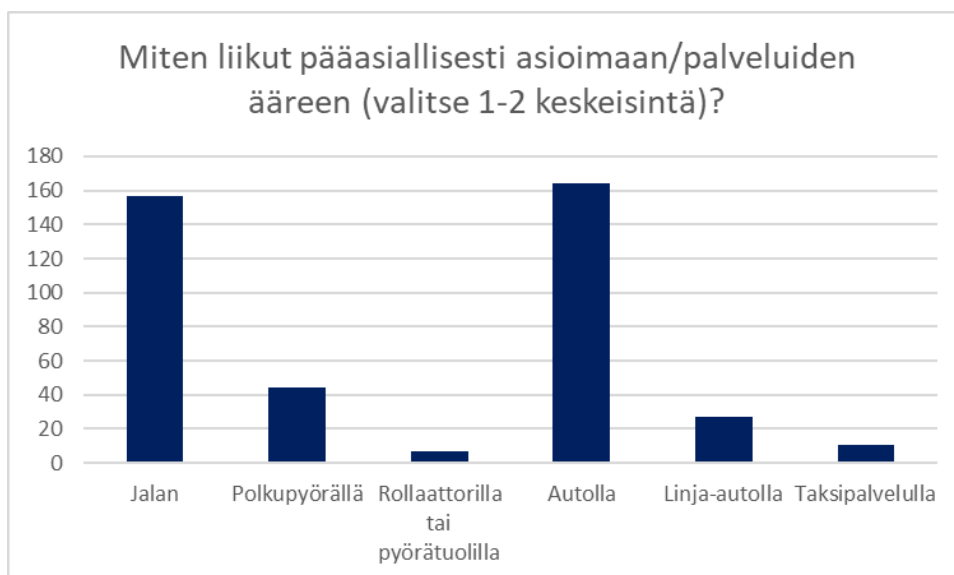
Kuva 24. Eri-ikäiset ikääntyneet olivat asukaskyselyssä suhteellisen hyvin edustettuina lukuun ottamatta yli 85-vuotiaita.

Asukastyytyväisyyskyselyn vastaajista 53 prosenttia asui kerros- tai luhtitalossa, 27 prosenttia omakotitalossa ja 20 prosenttia rivi- tai paritalossa. Heistä omistusasunnossa asui 84 prosenttia, vuokra-asunnossa 13 prosenttia ja asumisoikeusasunnossa 3 prosenttia. (kuva 25) Lähes kaikki vastaajista asuivat itsenäisesti asunnossa, jossa ei ole ikääntyneille suunnattuja palveluja.

Kuva 25. Valtaosa kyselyyn osallistuneista asuu omistusasunnossa ja reilu puolet kerrostalossa.

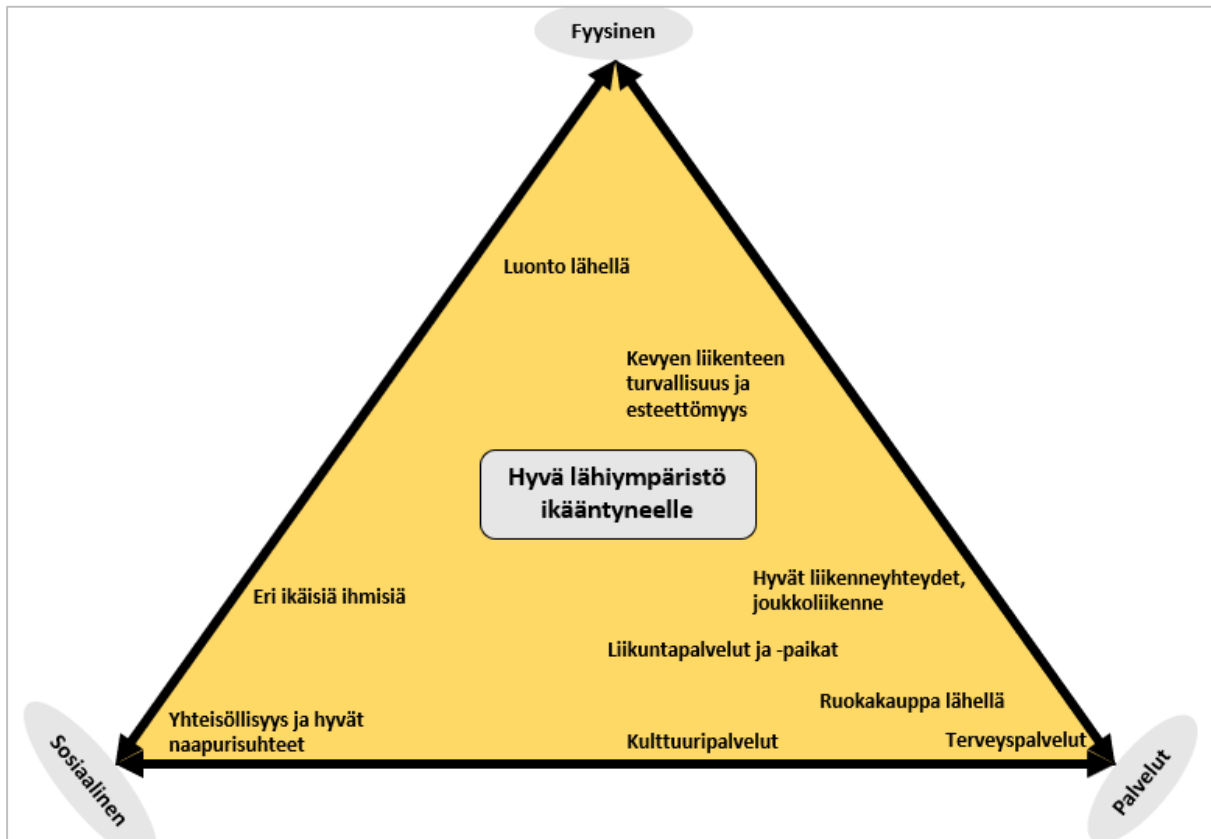
Kyselyyn osallistuneet liikkuvat huomattavasti eniten jalan tai autolla palveluiden äärelle. (kuva 26) Muut liikkumismuodot ovat saaneet ääniä huomattavasti vähemmän. Vain pieni osa vastaajista käyttää joukkoliikennettä pääasiallisena kulkumuotonaan, mikä voi heijastua siihen, kuinka he arvioivat joukkoliikennettä.

Kuva 26. Kyselyyn vastaajista suurin osa liikkuu palvelujen äärelle autolla tai jalan.

6.1 Mitä ikääntyneet tarvitsevat ja arvostavat lähiympäristössä

Vanhusneuvoston työpaja auttoi hahmottamaan mitä ikäihmiselle hyvä lähiympäristö pitää sisällään. Työpajan tuloksista muodostettiin kolmio, jonka kolme kärkeä ovat työpajoissa käytyt teemat: fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä palvelut (kuva 27). Kolmion sisälle sijoitettiin ne tekijät, joita pidettiin ikääntyneen lähiympäristössä kaikista tärkeimpinä. Fyysisen ympäristön osalta korostettiin erityisesti kevyen liikenteen turvallisuutta ja esteettömyyttä sekä luontoa. Palveluista esille nostettiin ruokakaupan läheisyys, terveystalvelut, hyvät (joukko)liikenneyhteydet, liikuntapalvelut- ja paikat sekä kulttuuripalvelut. Sosiaaliseen lähiympäristöön liittyen toivottiin yhteisöllisyyttä ja hyviä naapurisuhteita sekä eri-ikäisiä asukkaita samalle asuinalueelle.

Kuva 27. Vanhusneuvoston työpajassa esille nostetut hyvän lähiympäristön tekijät olivat pääsääntöisesti odotettuja.

Työpajassa käytetyt teemat linkittyvät voimakkaasti toisiinsa ja ryhmissä käytiin pohdintaa niiden välisistä suhteista. Osa palveluista koettiin tärkeiksi sen vuoksi, että siellä voi tavata muita ihmisiä, eikä varsinaisen palvelun takia (esim. kahvila). Loppukeskustelussa peräänkuulutettiin asumisen moninaisuuden ja kaupunginosayhdistysten aktiivisuuden tärkeyttä ikäystävällisessä ympäristössä. Yhdistysten tulisi järjestää ikääntyneille erilaista toimintaa heidän omalla asuinalueellaan. Asumisen moninaisuudella viitataan myös siihen, että asuinalueille toivotaan sekaisin eri ikäisiä ihmisiä. Eniten kritiikkiä annettiin siitä, että monien palvelujen nettisivut eivät ole helppokäyttöisiä, minkä vuoksi haluttua tietoa on vaikea löytää. Työpajan vastaukset purettiin eri teemojen alle.

Työpajan vastausten purku teemoittain:

Luonto:

- Järvi on lähellä
- Kesäuima-alueet kuntoon
- Metsä ja luontopolku virkistykseen (helppokulkuisuus)
- Rauhoittava maisema

Esteettömyys ja saavutettavuus:

- Kevyen liikenteen väylien turvallisuus
- Kevyen liikenteen väylät korottomiksi
- Hyvät julkisen liikenteen yhteydet (maininta, että linja-auto pysäkit ovat kaukana asutuksesta)
- Talvikunnossapito
- Levähdyspenkkejä
- Yleisesti kaatumisen ehkäisy

Sosiaalinen ympäristö ja kulttuuri:

- Hyvät naapurisuhteet
- Kohtaamispaikkoja
- Rauhallisuus ja turvallisuus
- Taloyhtiöt järjestää yhteistä toimintaa
- Yhteisölliset tilat
- Eri ikäisiä ihmisiä
- Ystävät lähellä
- Monikulttuuriset yhteisöt
- Vähempiosaisten huomioiminen yhteisössä
- Kaupunginosayhdistysten yhteistä toimintaa
- Kulttuuritapahtumat
- Kahvila
- Kirjasto
- Sataman tapahtumat

Terveyspalvelut:

- Terveys- ja hyvinvointiasemat
- Apteekki
- Lisää Mallu-autoja ja erilaista toimintaa siihen
- Hoivakoteja lisää

Liikuntapalvelut:

- Lähiliikuntapaikka
- Kaikenikäisille liikuntapalvelut alueellisesti
- Hyvät ladut

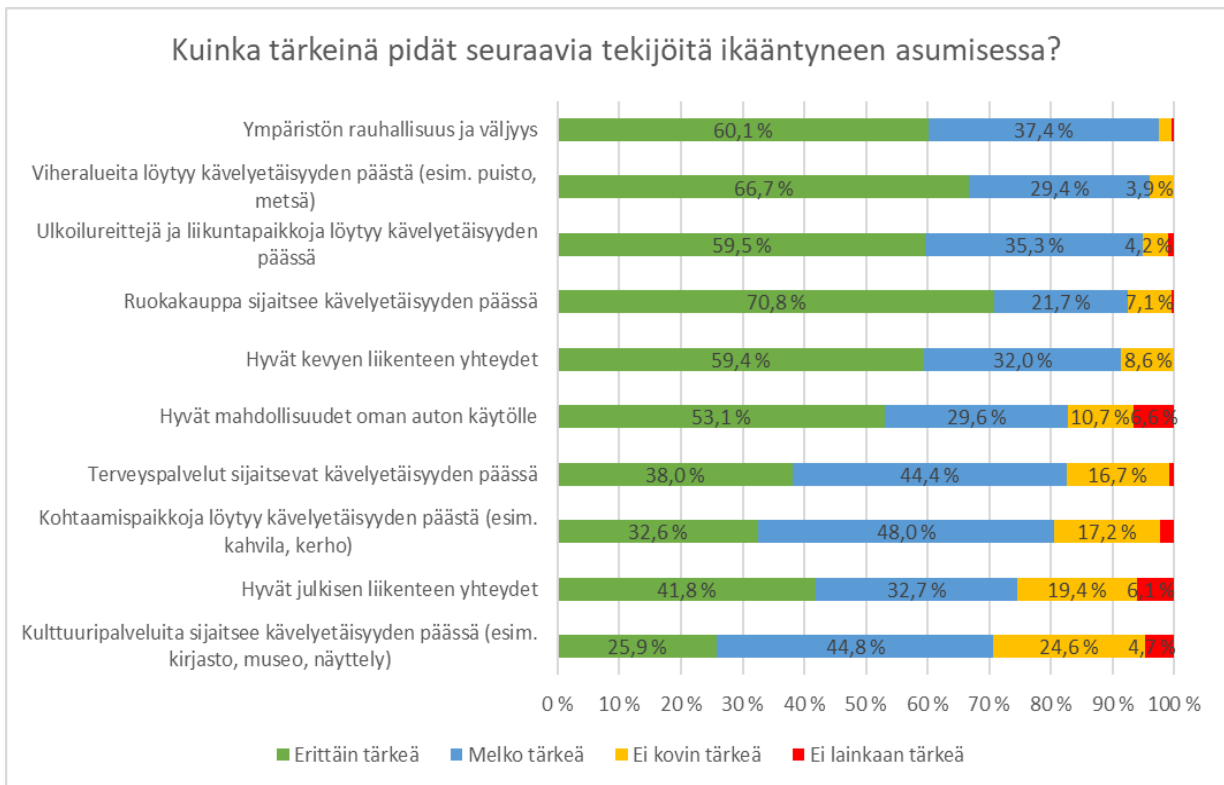
Muut palvelut ja palveluihin liittyvät:

- Ruokakauppa
- Vapaaehtoistyö, ystäväpalvelu
- Kuljetusapu
- Sähköiset palvelut ja selkokieliset sivut (tuki käyttöön)
- Hengellisiä palveluita

Muu:

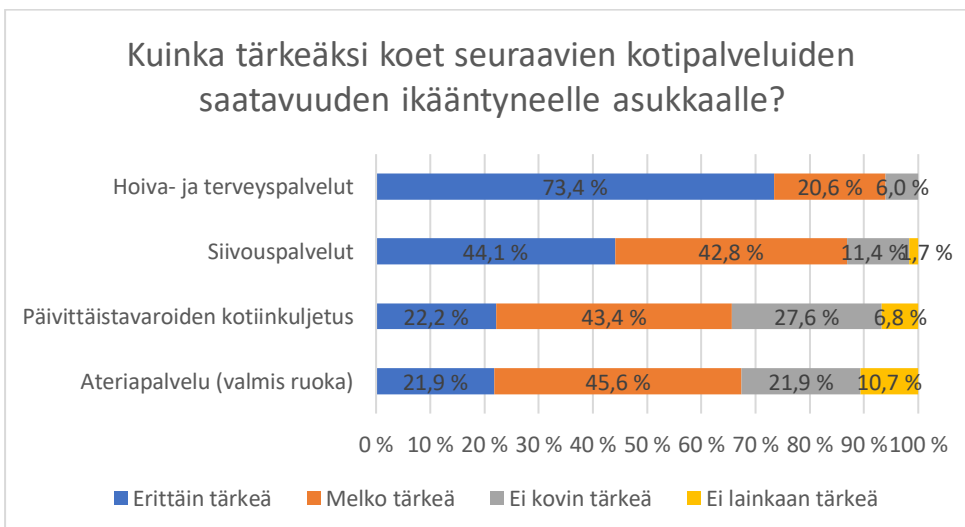
- Kohtuuhintainen asuminen, asuntokannan moninaisuus
- Tehtaan haju häiritsee

Myös asukastyytyväisyyskyselyssä selvitettiin, kuinka tärkeitä eri lähiympäristön tekijät ovat ikääntyneiden asumisessa Lappeenrannassa. Vastausten perusteella kaikkia kysytyjä tekijöitä voidaan pitää ikäihmisten asumisen kannalta tärkeinä, koska kyselyn jokaisen väittämän vastauksista selvästi yli puolet ovat erittäin tärkeitä tai melko tärkeitä. Tämä korostaa osaltaan, kuinka monia asioita asumisen suunnittelussa täytyy ottaa huomioon. Tekijöiden välillä on havaittavissa myös joitakin eroja. Ympäristön rauhallisuus ja väljyys, hyvät kevyen liikenteen yhteydet, läheltä löytyvät viheralueet, ulkoilureitit ja liikuntapaikat sekä ruokakaupan sijainti koettiin kaikista tärkeimmiksi vaihtoehtoiksi. Vastaajista vähintään 59 prosenttia merkitsi nämä tekijät erittäin tärkeiksi ja alle 10 prosenttia ei kovin tärkeiksi. (Kuva 28)

Kuva 28. Kysytyt tekijät koettiin valtaosin erittäin tärkeiksi tai melko tärkeiksi. Tämä korostaa osaltaan, kuinka monia asioita suunnittelussa täytyy ottaa huomioon.

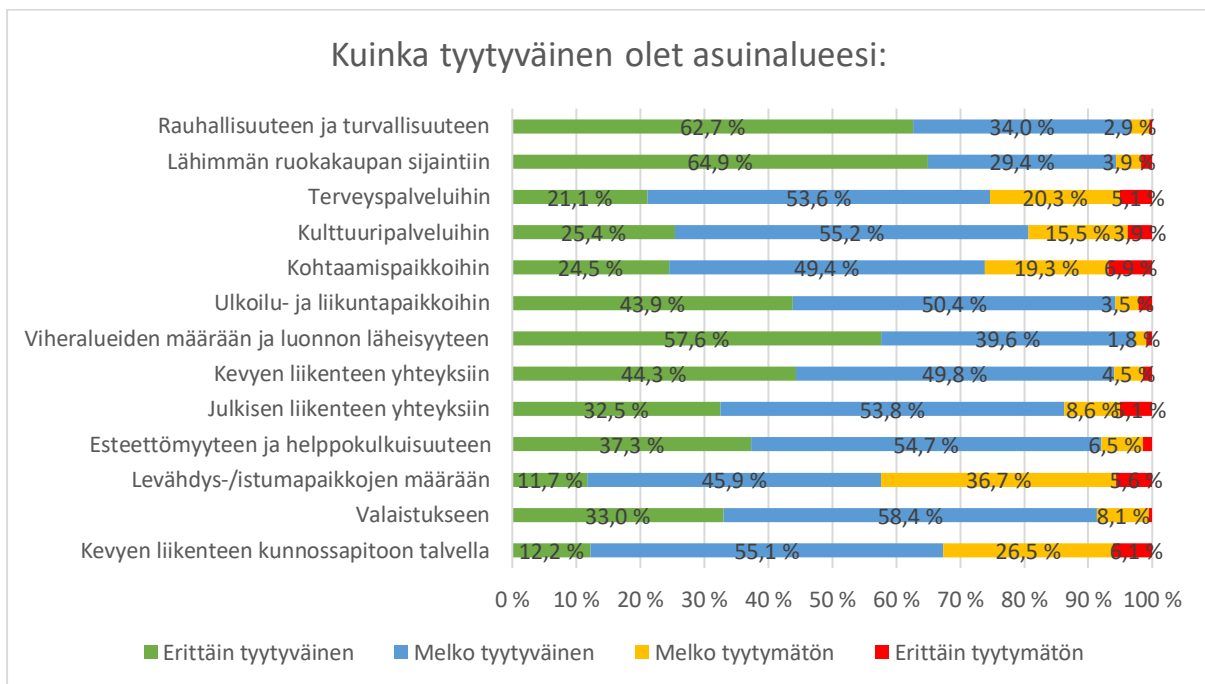
Kyselyssä selvitettiin myös, kuinka tärkeiksi kotipalveluiden saatavuus koetaan (kuva 29). Hoiva ja terveyspalvelut koettiin odotetusti valtaosin erittäin tärkeiksi (73 prosenttia vastaajista). Siivouspalvelut koettiin enimmäkseen joko erittäin tärkeiksi (44 %) tai melko tärkeiksi (43 %). Päivittäistavaroiden kotiinkuljetus ja ateriapalvelu koettiin keskimäärin melko tärkeiksi. Molempien kohdalla vähän yli 30 prosenttia vastaajista ei kokenut niitä tärkeiksi ja vähän yli 20 prosenttia koki ne erittäin tärkeiksi.

Kuva 29. Kyselyn vastaajat pitivät kotipalvelujen saatavuutta tärkeänä.

6.2 Tyytyväisyys omaan asuinalueeseen

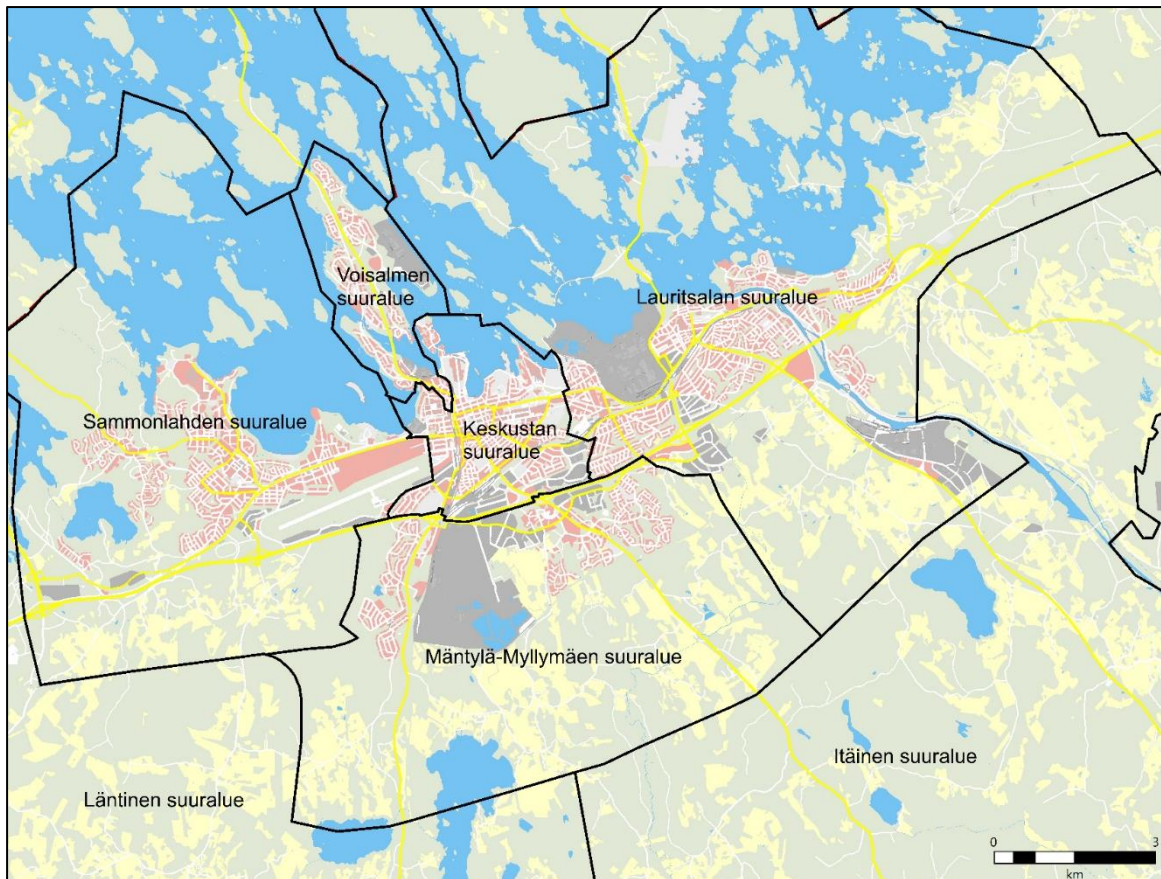
Kyselyssä kysyttiin vastaajien tyytyväisyyttä omaan asuinalueeseen eri väittämien avulla. Tuloksia lähestyttiin ongelmalähtöisesti, eli nostetaan esille enemmän niitä tekijöitä, jotka aiheuttivat tyytymättömyyttä. Valtaosa kaikista saaduista vastauksista oli joko erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä. Toisaalta osa asuinalueita koskevista väittämistä on kerännyt jonkin verran melko tyytymättömiä vastauksia. Eniten tyytymättömyyttä kysytyistä tekijöistä aiheutti levähdys- ja istumapaikkojen määrä, johon 36,7 prosenttia vastaajista oli melko tyytymätön ja 5,6 prosenttia erittäin tyytymätön. Kevyen liikenteen kunnossapitoon talvella oli melko tyytymättömiä 26,5 ja erittäin tyytymättömiä 6,1 prosenttia. Tähän saattoi osaltaan vaikuttaa se, että kysely toteutettiin erittäin lumisena ajankohtana keskellä talvea. Lisäksi kyselyyn vastanneista 19–25 prosenttia koki tyytymättömyyttä asuinalueensa terveyspalveluihin, kohtaamispaikkoihin ja kulttuuripalveluihin. (Kuva 30)

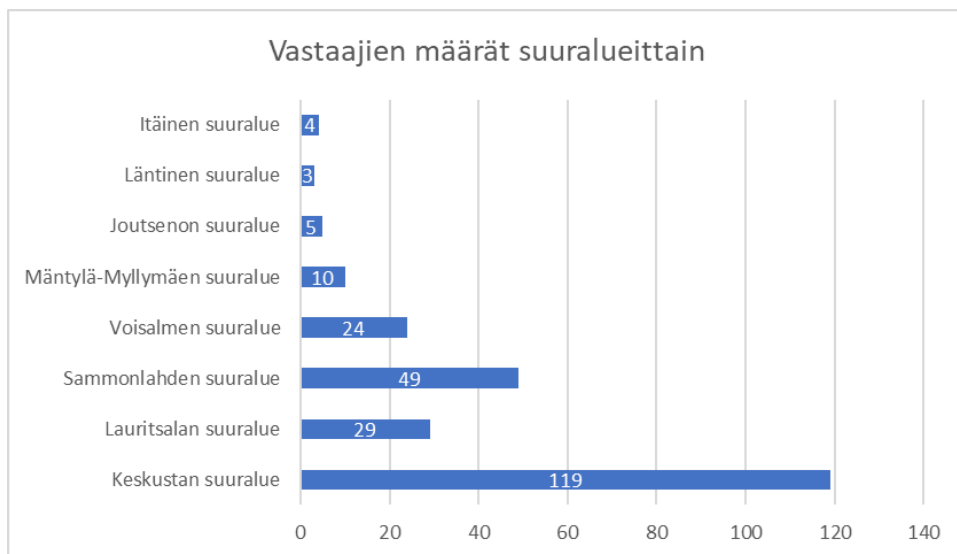
Kuva 30. Ikääntyneiden tyytyväisyys asuinalueisiinsa oli yleisesti hyvällä tasolla.

Lähes kaikki vastaajat olivat erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä (yli 95 % seuraavista vastausvaihtoehdoissa) asuinalueensa viheralueiden määrään ja luonnon läheisyyteen, rauhallisuuteen ja turvallisuuteen, ulkoilu- ja liikuntapaikkoihin, lähimmän ruokakaupan sijaintiin ja kevyen liikenteen yhteyksiin. Se, että lähimmän ruokakaupan sijaintiin, esteettömyyteen ja helppokulkuisuuteen ja kevyen liikenteen yhteyksiin oltiin pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä, on erittäin positiivinen tulos. Varsinkin kun otetaan huomioon, että kyseiset tekijät koetaan erittäin tärkeiksi ikääntyneiden asumisessa. Yleisesti ottaen ikääntyneiden tyytyväisyys omaan asuinalueeseensa on kyselyn tulosten perusteella hyvällä tasolla Lappeenrannassa. (Kuva 30)

Tyytyväisyydessä oli havaittavissa aluekohtaisia eroja, minkä vuoksi tyytyväisyyttä tarkastellaan seuraavaksi suuralueittain. Tarkasteluun otettiin mukaan Keskustan, Sammonlahden, Lauritsalan ja Voisalmen suuralue (kuva 31). Suuralueiden saamat vastausmäärät poikkeavat toisistaan paljon (kuva 32), mikä voi vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Vastaajista asui Keskustan suuralueella 119, Sammonlahden suuralueella 49, Lauritsalan suuralueella 29, Voisalmen suuralueella 24 ja muilla alueilla 22. Tulokset on hyvä ottaa huomioon alueiden kehittämistä suunniteltaessa.

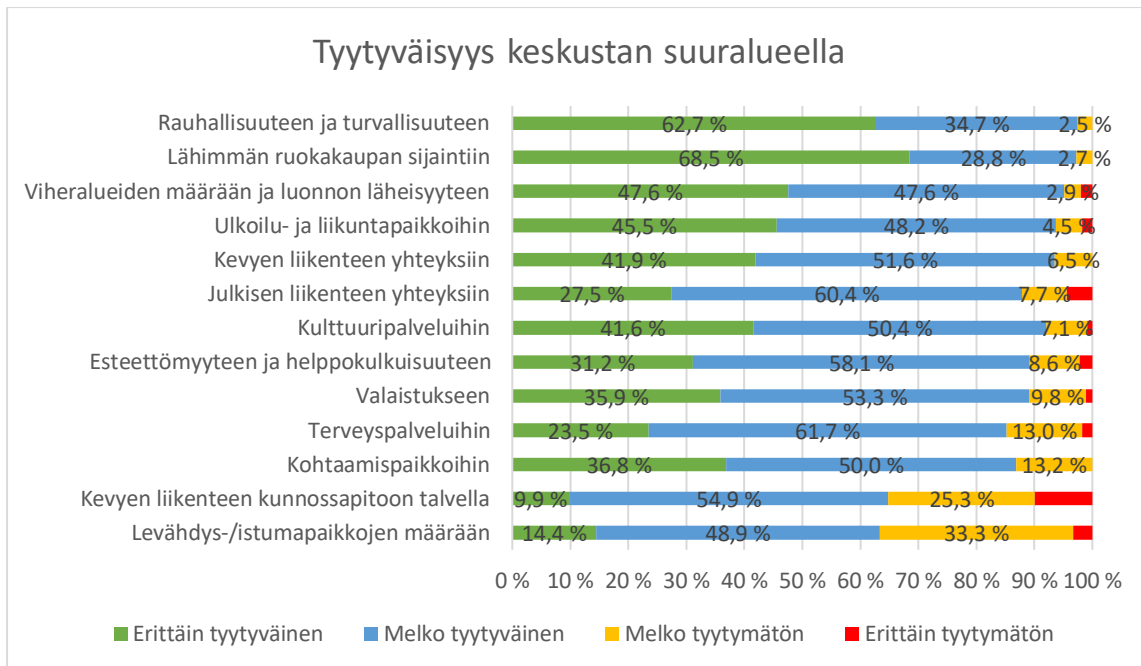
Kuva 31. Suuralueiden rajat.

Kuva 32. Vastaajien asuinalueiden lukumäärässä oli suuria aluekohtaisia eroja.

Keskustan suuralue:

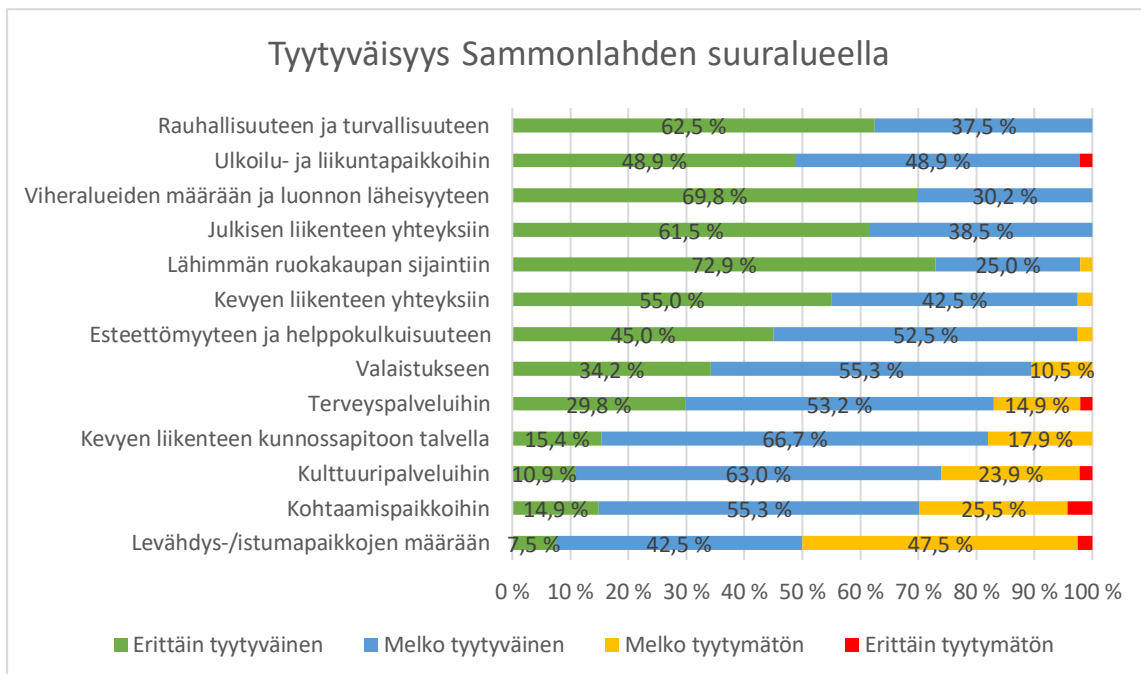
Keskustan suuralueella huomattavasti eniten tyytymättömyyttä aiheutti levähdys ja -istuma- paikkojen määrä ja kevyen liikenteen kunnossapito talvella. Molemmat vastausvaihtoehdot saivat noin kolmannekselta vastaajista tyytymättömiä vastauksia. Muuten asumistyytyväisyys oli erittäin hyvällä tasolla. Keskustan suuralueella koettiin vähiten tyytymättömyyttä kulttuuri- palveluihin, kohtaamispaikkoihin ja terveystalviin. (Kuva 33)

Kuva 33. Keskustan suuralueen asukastyytyväisyys on hyvällä tasolla.

Sammonlahden suuralue:

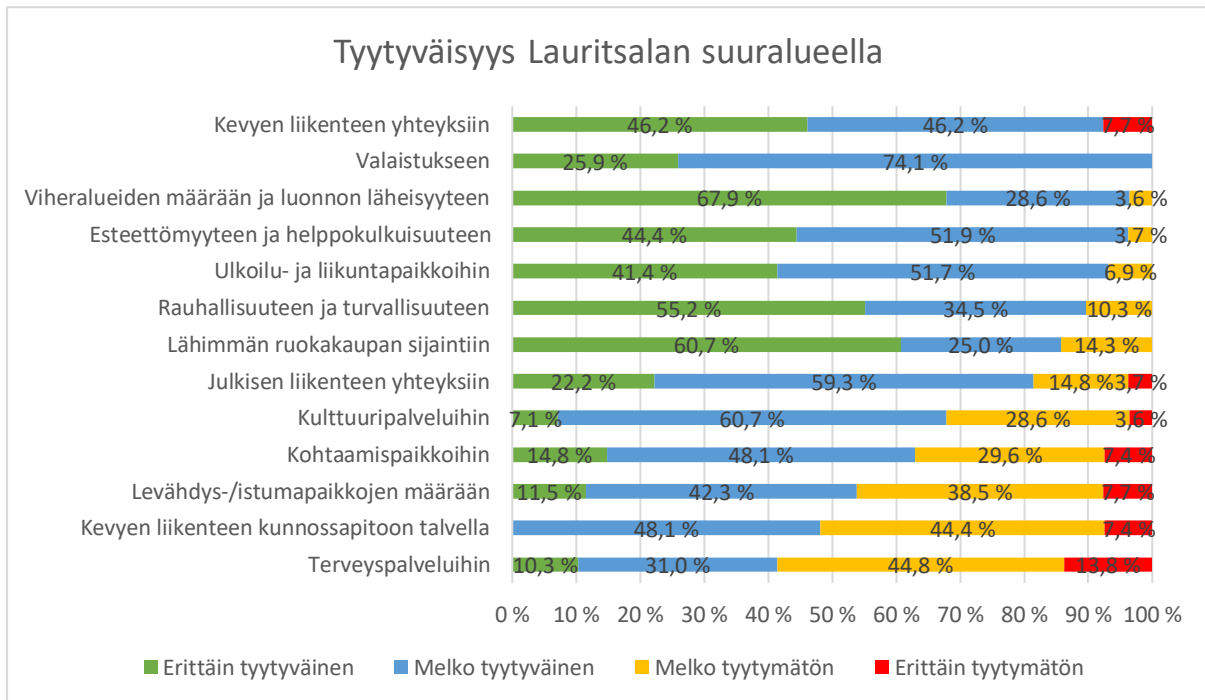
Sammonlahden suuralueella huomattavasti eniten tyytymättömyyttä aiheutti levähdys- ja istumapaikkojen määrä, mihin puolet vastaajista koki tyytymättömyyttä. Tämän lisäksi 30 prosenttia koki tyytymättömyyttä kohtaamispaikkoihin ja 26 prosenttia kulttuuripalveluihin. (Kuva 34)

Kuva 34. Sammonlahden suuralueella selvästi eniten tyytymättömyyttä aiheutti levähdys- ja istumapaikkojen määrä.

Lauritsalan suuralue:

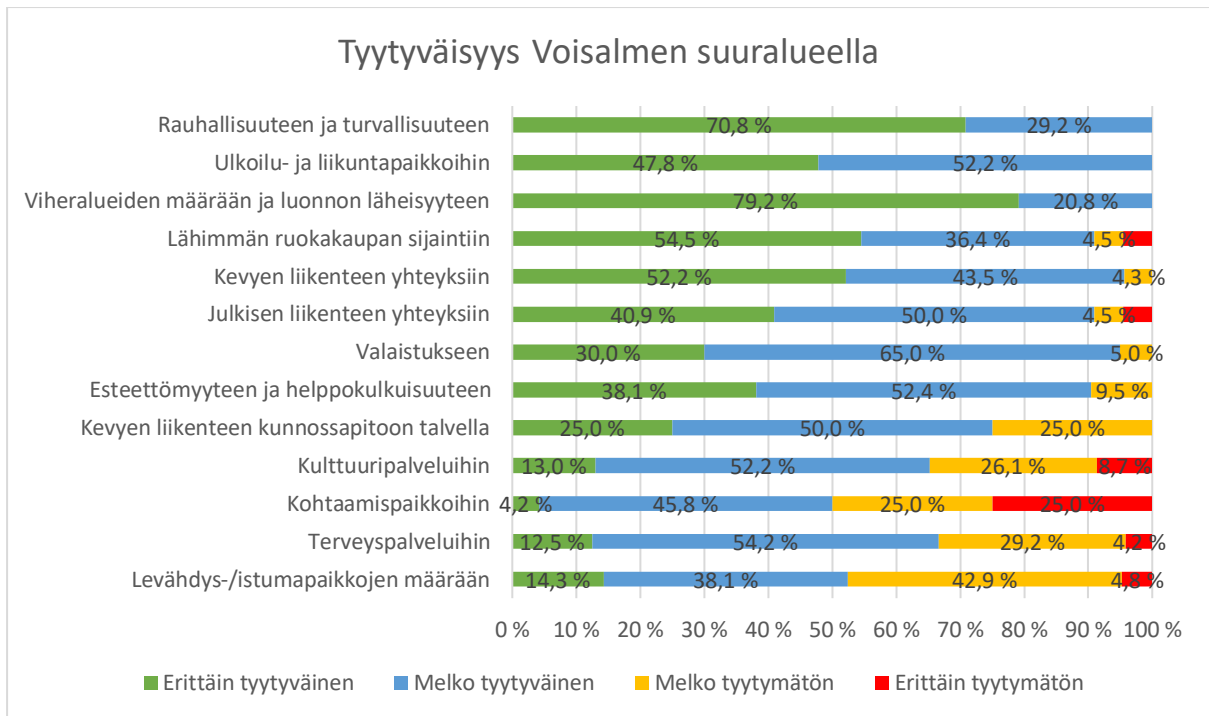
Lauritsalan suuralueen vastauksissa esiintyi palveluihin liittyvää tyytymättömyyttä huomattavasti enemmän kuin Keskustan tai Sammonlahden suuralueilla. Lähes 60 prosenttia vastaajista oli tyytymättömiä alueen terveystalvella ja hieman yli puolet kevyen liikenteen kunnossapitoon talvella. Tyytymättömyyttä terveystalvella selittää varmasti osaltaan se, että Lauritsalassa oli aiemmin oma terveystalve, mutta sen toiminta lakkautettiin. Lisäksi vastaajista 46 prosenttia on tyytymättömiä levähdys- ja istumapaikkojen määrään, 37 prosenttia kohtaamispaikkoihin ja 32 prosenttia kulttuuripalveluihin. (Kuva 35)

Kuva 35. Lauritsalan suuralueella esiintyi keskimääräistä enemmän palveluihin liittyvää tyytymättömyyttä.

Voisalmen suuralue:

Myös Voisalmen kohdalla esiintyi palveluihin liittyvää tyytymättömyyttä enemmän kuin Keskustan tai Sammonlahden kohdalla (Kuva 36). Alueen kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota, että Voisalmen suuralueella puolet vastaajista koki jonkin asteista tyytymättömyyttä alueen kohtaamispaikkoihin ja neljäsosa oli niihin erittäin tyytymätön. Lähes puolet koki tyytymättömyyttä levähdys- ja istumapaikkoihin ja noin 33 prosenttia terveystalvella ja kulttuuripalveluihin. Voisalmessa ei ole enää toiminnassa omaa terveystalvea. 25 prosenttia vastaajista oli tyytymättömiä kevyen liikenteen kunnossapitoon talvella.

Kuva 36. Voisalmen suuralueella esiintyi keskimääräistä enemmän palveluihin liittyvää tyytymättömyyttä.

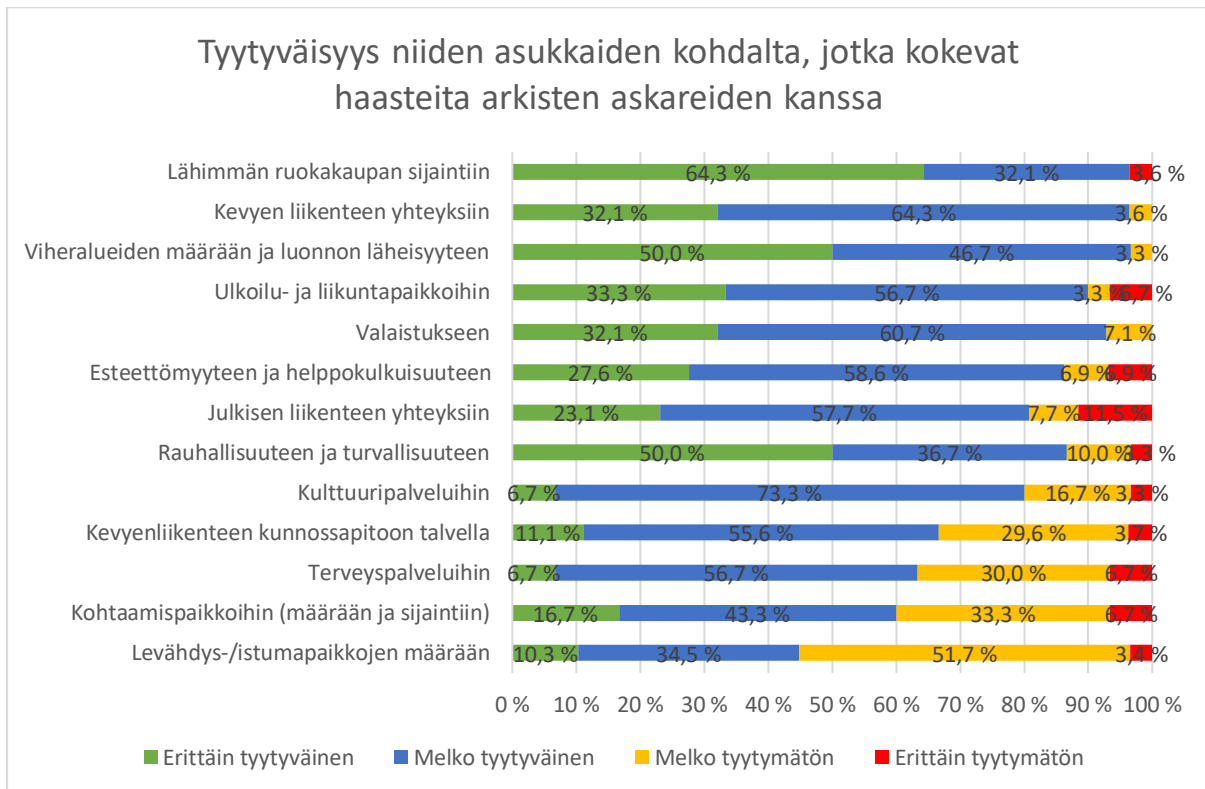
Suuraluekohtaisen tyytyväisyyden tarkastelun tuloksena voidaan pitää, että varsinkin Lauritsalan ja Voisalmen suuralueiden kehittämisessä tulisi tarkastella palvelujen saavutettavuutta ja kohtaamispaikkojen määrää ja laatua. Tässä kohtaa pitää huomioida, että suuralueet ovat pinta-alaltaan suuria, eivätkä vastaukset koske ainoastaan niiden keskuksia. Vastausten perusteella penkkejä ja levähdyspaikkoja tarvitaan lisää kaikille alueille.

Tarkastellessa vastaajien toimintakykyä huomataan, että valtaosa vastaajista koki pystyvänsä hoitamaan arkiset askareet ongelmitta (kuva 37). Tämä myös voi myös osin vääristää kyselyn tuloksia, koska kyselyllä ei ole tavoitettu kaikista heikoimmassa kunnossa olevia vanhuksia. 23 vastaajaa koki osan arkisista askareista vaivalloisiksi ja 8 vastaajaa koki tarvitsevänsä apua joidenkin arkisten askareiden hoitamisessa.

Kuva 37. Suurin osa kyselyyn vastaajista koki toimintakykynsä hyväksi.

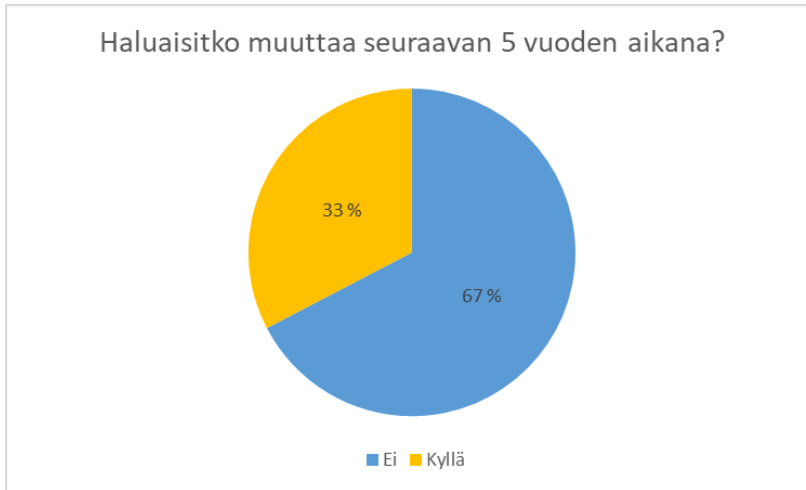
Tarkastellaan vielä tyytyväisyyttä niiden 31 asukkaan kohdalta, jotka kokivat osan arkisista askareista vähintään vaivalloisiksi (kuva 38). He kokevat yleisesti enemmän tyytymättömyyttä kuin kaikki vastaajat (vrt. kuva 29). Heistä hieman yli puolet kokevat tyytymättömyyttä penkkien ja levähdyspaikkojen määrään ja 40 prosenttia kohtaamispaikkojen määrään ja sijaintiin. Jatkossa olisi hyvä selvittää tarkemmin, minne penkkejä tarvitaan erityisesti lisää ja minkälaisia kohtaamispaikkoja huonokuntoisemmat ikääntyneet kaipaivat. Noin kolmannes on tyytymätön terveyspalveluja ja kevyen liikenteen talvikunnossapitoa kohtaan. Heikommasta toimintakyvystä huolimatta vastaajat ovat keskimäärin varsin tyytyväisiä asuinalueensa esteettömyyteen ja helppokulkaisuuteen.

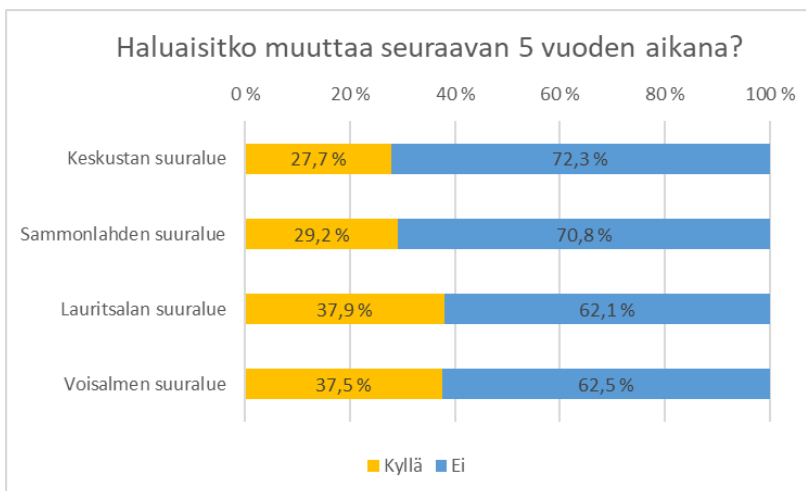
Kuva 38. Ikääntyneiden tyytyväisyyden kokemiseen voi vaikuttaa henkilön toimintakyky.

6.3 Muuttohalukkuus ja yhteisöllisyys

Kyselyyn osallistuneista asukkaista 33 prosenttia haluaisi muuttaa seuraavan 5 vuoden aikana ja 67 prosenttia ei haluaisi muuttaa (kuva 39). 27,7 prosenttia Keskustan, 29,2 Sammonlahden, 37,9 Lauritsalan ja 37,5 prosenttia Voisalmen suuralueen asukkaista haluaisi muuttaa seuraavan viiden vuoden aikana (kuva 40). Tuloksien välillä on havaittavissa yhteyttä koettuun asumistyytyväisyyteen. Halua jäädä nykyiselle asuinalueelle perusteltiin avoimissa vastauksissa huomattavasti eniten hyvällä sijainnilla, palveluiden läheisyydellä ja rauhallisuudella. Aika paljon mainintoja saivat myös luonto ja sosiaaliset suhteet. Alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen sekä viheralueiden määrään ja luonnon läheisyyteen oltiin kyselyssä yleisesti erittäin tyytyväisiä, minkä perusteella voi päätellä, että ne toimivat harvoin työntävinä muuttoteijöinä Lappeenrannassa. Tämä osaltaan korostaa palveluiden läheisyyden merkitystä muuttopäätöksessä, koska alueet eivät eroa muiden haluttavien tekijöiden yhtä paljoa.

Kuva 39. Kolmasosa kyselyyn vastannasta ikääntyneistä haluaisi muuttaa seuraavan viiden vuoden aikana.

Kuva 40. Keskustan ja Sammonlahden suuralueella esiintyy vastausten perusteella ikäkkäiden keskuudessa vähemmän muuttohalukkuutta kuin Lauritsalan ja Voisalmen suuralueella.

Muuton syiksi mainittiin avoimissa vastauksissa useimmiten toimintakyvyn heikkenemiseen liittyviä tekijöitä ja halua asua lähempänä palveluita. Esimerkiksi ison talon hoitaminen tai kerrostalon hissittömyys nähtiin liian suureksi taakaksi. Seitsemän vastaajaa mainitsi muuttohalukkuuden syyksi suoraan sen, että kerrostalossa ei ole hissiä. Kahdeksan vastaajaa mainitsi aikomuksesta muuttaa palveluasumiseen. Avoimissa vastauksissa vastustettiin myös monien otteeseen palveluasumisen pieniä ja eristettyjä huoneita. Yhteisöllinen asuminen puolestaan herätti monissa vastaajissa kiinnostusta. Kysyttäessä muuttamisen esteistä, vastaajat mainitsivat huomattavasti eniten taloudelliseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä, kuten omat säästöt, asuntojen myyntihinnat ja hintakehitys. Osa vastaajista oli huolissaan edullisen asunnon löytämisestä keskustan alueelta.

Kyselyssä kysyttiin myös, että olisivatko vastaajat valmiita maksamaan asunnon lisäksi laadukkaista yhteiskäyttöisistä tiloista. Kysymyksen avulla kartoitettiin hieman, kuinka motivoituneita asukkaat voisivat olla yhteisöllistä asumista kohtaan. 29 prosenttia vastaajista vastasi kyllä, 46 prosenttia mahdollisesti ja 25 prosenttia ei (kuva 41). Suurin osa ikääntyneistä on tämän perusteella valmis ainakin harkitsemaan maksamista yhteiskäyttöisistä tiloista ja lopullinen päätös tehdään tilannekohtaisesti.

Kuva 41. Monet ikääntyneistä harkitsisivat maksamista laadukkaista yhteiskäyttöisistä tiloista.

Yksin asuvista ikääntyneistä hieman pienempi osa olisi valmis maksamaan yhteiskäyttöisistä tiloista verrattuna kaikkiin vastaajiin (kuva 42). Tulos on tältä osin hieman yllättävä, koska voisi ajatella, että yksinasuvilla on enemmän tarvetta nähdä muita ihmisiä.

Kuva 42. Yksin asuvat ikääntyneet ovat hieman vähemmän motivoituneita maksamaan yhteiskäyttöisistä tiloista kuin kaikki vastaajat.

6.4 Kyselyn avoin palaute

Kyselyn vastaajat antoivat kaupungille monipuolista palautetta ja kehitysehdotuksia. Monet nostivat palautteessaan esille toimivien ja esteettömien kevyen liikenteen yhteyksien ja virkistysalueiden kehittämisen sekä yhteisöllisen asumisen lisäämisen tärkeyden. Palveluiden kehittämiseen annettiin myös monia erilaisia ehdotuksia. Ongelmaksi mainittiin useamman kerran huonosti toteutettu lumien auraus ja kinosten kasautumisen väärin paikkoihin. Useampi vastaaja huomautti myös, että verkkokyselyllä ei saavuteta lähellekään kaikkia ikääntyneitä. Palautetta annettiin myös siitä, että jatkossa on tärkeää tiedustella hoiva-asumisen mahdollisuuksista ja kustannuksista.

Nostoja konkreettisista kehitysehdotuksista (mitä ja minne):

- Palvelubussikyty Joutsenosta Lappeenrannan keskustaan kerran kuukaudessa
- Olisi mukavaa, jos esimerkiksi rantaraitilla olisi laavu tai muu vastaava nuotiopaikka (esteetön), jossa voisi paistaa makkaraa ja tavata muita ihmisiä.
- Saimaan Ruorin talo, keskeisellä paikalla, kaipaa kohennusta ja liiketilojen saamista käyttöön.
- Ennen koronaa Voisalmen koulun ruokalassa oli eläkeläisillä mahdollisuus ruokailla 4e:lla n. 12.30 alk. Tämä käytäntö voisi palata.
- Ulkoliikuntavälineitä Pikisaaren kärkeen Rantaraitin varrelle olisi toivomuksissa.
- Koirapuisto takaisin Keltun alueelle! Poistitte ratatöiden takia.
- Bussivuoroja tarvitaan arkisin koko päiväksi, kerran tunnissa keskustaan, myös sunnuntaisin bussivuoroja. Kioskipalveluja Pikisaareen.
- Kevyen liikenteen väylien kunnossapito-/liikenneväylien turvallisuus paremmaksi, esim. Taipalsaarentien/Liisankadun risteys.
- Penkkejä tarvitaan runsaasti lisää! Mm. Tykkiin, Rantaraitille, Mälkiä-Mustola-kävelyreiteille
- Tietoa haluaisi mm. siitä millaisia mahdollisuuksia on saada kunnalta avustusta esim. suihkun rakentamiseen asuinkerrokseen
- Talvihiekoitus ajoradoille, koska Tykissä ei ole jalkakäytäviä.
- Palonotkonkadulla lumiauraus väärään suuntaan, koska toisin päin ajaessa voisi tehdä ne kinokset leikkipuiston reunoille eikä asukkaiden sisäänajoihin.
- Satama-alueen kehittäminen ikäihmisiä ajatellen. Sinne voisi laittaa kuntoilupuiston, missä liikuntovälineet ikäihmisiä ajatellen.

Nostoja muista kehitysehdotuksista kaupungille:

- Ikäihmiset usein yksinäisiä, joten yhteisöllisyyttä tarjoavia asuntoja tarvitaan. Ikäihmiset haluavat myös tiettyä väljyyttä koteihin, ei kaikki halua asua pienissä yksioissa.
- Vanhoille ihmisille puistoihin penkkejä ja muita sopivia virikkeitä. Tylsää kun puistoja on mutta niitä ei ole hyödynnetty aikuisille.
- Kaikkia yli 75-vuotiaita olisi hyvä käydä katsomassa ja arvioida mitä apua tarvitsisivat ja voivat saada.
- Lisää keskustelijoita yksinäisten vanhusten kotiin.
- Hinnoittelu järkevämmäksi, esim. asuminen senioritalossa ei ole normaalilla eläkkeellä mahdollista.
- Voisiko invalidiparkkeerauksen saada luvalliseksi myös (ei vielä ihan liikuntakyvyttömille) yli 65- tai vaikka 75-vuotiaille?
- Pyöräteiden merkinnät kuntoon ja näkyviksi, koska jalkakäytävillä pyöräillään ja sähköpotkulaudoilla ajetaan kovalla vauhdilla.
- Välittäkää rakennuttajille ja arkkitehteille terveiset, että selvittäisivät, mitä ihmiset haluavat asunnolta.
- Pitäisi suosia kävelyä ja pyöräilyä, mutta omalla alueella mahdotonta, kun radan ali ei pääse, myöskään joukkoliikenne ei suosi alueella asuvia.
- Olisi kiva saada tietoa, miten hanke etenee. Tuleeko parannuksia arkeemme.
- Yhteisiä kohtaamispaikkoja kaikenikäisille vauvasta vaariin.
- Huomioitahan kaatumisen ehkäisyyn liittyvät asiat, kuten jalkakäytävien ja pyöräteiden kunnossapidon ja hiekoituksen, sekä levähdyspenkit.
- Lisää vanhuksille ulkoilutapahtumia kodin lähelle.
- Puistoja siivottava, harvennettava, kesällä esim. istutuksia vaikka liikenteen jakajiin.
- Kahviloita kauppojen yhteyteen
- Puiden näkyminen ikkunoista on tärkeää, samoin hyvät kävelyreitit luonnossa.
- Myös päivittäiset hyvät palvelut lähellä
- Enemmän hoivakotipaikkoja niitä tarvitseville. Myös sellaisia yhteisöjä, jossa voi itsenäisesti asua, mutta voi käyttää halutessa palveluita esim. ruoka, siivous ja yhteistiloja esim. kuntosali, kerhotila.

- Ikääntyneille ryhmäkoteja, joissa olisi oma huone ja keittonurkkaus, mahdollisuus ruokailuun, siivouspalvelu, yhteiset seurustelutilat, kuntosali, ohjelmaa esim. keskustelukerhoja, jumppatuokioita, esitelmää ajankohtaisista aiheista.
- Parannuksia myös maaseudulle, eikä aina vaan keskustaan
- Enemmän valintamahdollisuuksia uusia asuntoja suunniteltaessa.
- Kyselyssä ei tiedusteltu riittävästi hoiva-asumisen mahdollisuuksista ja kustannuksista.
- Kiinnittää huomio siihen, että täällä hyvän koulutuksen saaneet löytävät täältä työtä ja sitä kautta ikärakenne paranee. Vanhusten hoidoltaan eritasoista asumista on löydyttävä enemmän.
- Ikäihmisille suunnatut ja suunnitellut asunnot kaikkien haettavaksi helpommin.
- Huolehtikaa kaupungin vehreydestä koska se on keskustan todellinen vetovoimatekijä, ei klossaaliset toisissaan kiinni olevat rakennukset ja autiot aukiot.
- Koettakaa saada ikäihmiset liikkumaan niin pystyvät kauemmin asumaan kotonaan.
- Toivon että uusissa senioriasunnoissa huomioidaan hyvä tai säädettävä sisälämpötila ja viiennys mahdollisuus kesäisin. Myös asunnon koko on tärkeä ja että se on valoisa. Luo viihtyisyyttä monella tapaa. Yhteiset tilat ja liikkumisen esteettömyys ovat tärkeitä.
- Me suuren ikäluokkaan kuuluvat ikäihmiset olisimme valmiita kokeilemaan jotain uusia tuulia asumiselle elämämme loppuvuosina. Palvelutalo ei kuulu siihen kategoriaan. Olemme omatoimisia, terveempiä ja vauraampia kun edelliset ikäpolvet. Osa-omistaminen ja yhteisömallinen asuminen kiinnostaa. Tulisin mielellään kehittämistyöhön ideoimaan, jos sellaista joskus järjestetään.
- Kun olen sellaisessa kunnossa, että en kykene enää asumaan omassa kodissa, haluaisin asua sellaisessa yhteisössä kuin Kouvolan asunomessuille oli rakennettu vanhuksille. Jokaisella oma rauha, mutta halutessa myös muiden kanssakäymistä yhteisissä tiloissa. Ei laitospaistia.
- Omakotitaloissa asuvan vanhemman väestön ongelmana talviauraus. Auraa ei käännetä toisalle porttien kohdalla.

7. ASiantuntijahaastattelut ja -kokoukset

Tässä osiossa käydään läpi teemoittain asiantuntijahaastattelujen tulokset. Haastatteluista kerättiin kattavasti tietoa nykytilanteesta sekä tulevaisuuden haasteista. Niissä esitettiin monia kehitysideoita, joiden avulla ikääntyneiden asumista ja elinympäristöjä voidaan parantaa. Osiossa nostetaan esille myös kehittämiseen liittyviä ideoita ja ajatuksia, joista on keskusteltu asiantuntijakokouksissa, joihin osallistui muualla ikääntyneiden kehittämishankkeissa työskenteleviä ihmisiä. Valtaosa näistä asiantuntijoista oli toteuttamassa hanketta muilla hyvinvointialueilla eri puolella Suomea.

7.1 Kaupunkisuunnittelu ja asuntopoliikka

Haastatteluissa painotettiin, että kaupunkisuunnittelulla luodaan puitteet ikäystävälliselle ympäristölle. Ikääntyneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja heidän tarpeensa vaihtelevat suuresti. Sen vuoksi olisi tärkeää järjestää monipuolisia asumisratkaisuja, että kaikille löytyisi jotakin. Asuinalueille tulisi järjestää erilaisia asumisvaihtoehtoja kaikenikäisille sekoittuneesti. Tämä tekee erilaisista lähipalveluista kannattavia ja elävöittää kaupunkia. Monipuoliset asumisratkaisut linkittyvät myös kaupungin strategiaan, johon on valikoitu asuinalueiden sosiaalisen kestävyuden tarkastelun mittariksi asuinalueen rakenteen sekoittuneisuus.

Haastatteluissa korostettiin, että kaikessa kaupunkisuunnittelussa on tärkeää tavoittaa keskeiset osalliset jo alkuvaiheessa ja sitouttaa eri toimijat tavoitteisiin. Kaavoituksen tulee olla joustavaa ja mahdollistaa osaltaan ikääntyneiden asumisratkaisujen toteuttaminen. Lappeenrannan kaavoituksessa onkin otettu viime vuosina käyttöön uusia joustavia kaavamerkintöjä, jotka mahdollistavat aiempaa paremmin ikääntyneiden välimuotoisen asumisen järjestämisen.

Esimerkiksi Hiessillankadun 4–8 asemakaavassa käytetty AR-7-merkintä mahdollistaa hoiva- ja palveluasuntojen sijoittamisen kortteliin.

Lähes kaikissa haastatteluissa nostettiin esille, että on äärimmäisen tärkeää kyetä tarjoamaan kohtuuhintaisia ja esteettömiä asuntoja läheltä palveluja. Lappeenrannan keskusta-alueen kerrostaloasuntokannan suhteellisen korkeat neliöhinnat asettavat tälle haasteen. Hintataso vaikuttaa myös siihen, että vuokra-asumiseen on vaikea saada ARA:lta rahoitusta. Aspon kaikki viimeisen 8-vuoden aikana tehdyt uudisrakennukset ovat ARA:n tukemia. Hinnat määräytyvät markkinatalouden perusteella, minkä vuoksi niihin on erittäin vaikea vaikuttaa. Lisäksi haastatteluissa nostetaan esille, että Lappeenrannassa toimivilla rakennusliikkeillä on aika vähän kilpailua. Lisäksi isojen rakennusliikkeiden pääkonttorit eivät sijaitse Lappeenrannassa, jolloin rahan nähdään valuvan muualle. Korkeaan hintatasoon vaikuttaa osaltaan se, että asuinkerrostalot ovat verrattain pieniä, niissä on vähemmän asuntoja ja asunnot ovat pieniä, jolloin yksittäisten asuntojen neliöhinnat ovat korkeita.

Pienien asuntojen lisääntymistä voidaan pitää myös yhtenä haasteena. Yhdessä haastattelussa todettiin, että ei pitäisi suunnitella alle 30 neliöisiä asuntoja ollenkaan, koska ne eivät ole tarpeeksi viihtyisiä tai esteettömiä. Toisaalta tähän vaikuttaa myös paljon se, miten tilat on suunniteltu. Lappeenrannan asuntopalvelulta haetaan yleensä pieniä ja halpoja keskustan asuntoja, joita on suhteellisen vähän. Jos pienille asunnoille riittää kysyntää, on niiden rakentamista vaikea lähteä rajoittamaan.

7.2 Ikääntyneille suunnatut asunnot ja asumispalvelut

Asiantuntijoille esitettiin kysymyksiä ikääntyneille suunnatuista asunnoista ja asumispalveluista. Lähtökohtana on, että Etelä-Karjalan hyvinvointialue ei pysty lisäämään ympärivuorokautisen asumisen paikkoja lähivuosina, vaan henkilöstömitoitusta kiristävän lakiuudistuksen takia paikkoja joudutaan jopa mahdollisesti vähentämään. Hyvinvointialueella olisi kyllä resursseja palkata lisää henkilökuntaa, mutta hoitajia ei löydy tarpeeksi. Valtaosa ympärivuorokautiseen asumiseen tulevista ovat erittäin huonossa kunnossa ja monet joutuvat odottamaan paikkaansa osastolla, koska he eivät enää selviä kotihoidon turvin.

Haastatteluissa nostettiin myös esille lakiuudistukset, jotka ovat mahdollistaneet yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen asumisen toteuttamisen samassa rakennuksessa. Tällaiset yksiköt mahdollistavat sen, että asukkaiden ei tarvitse enää muuttaa erilliseen ympärivuorokautiseen yksikköön toimintakyvyn heikentyessä. Tämä koettiin haastatteluissa erittäin tärkeänä. Toisaalta yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen asukkaiden tarpeet poikkeavat paljon toisistaan. Ympärivuorokautisen asukas poistuu vain harvoin huoneestaan, minkä vuoksi hänelle yhteisillä tiloilla ei ole suurta merkitystä.

Haastatteluissa nousi esille vahvoja mielipiteitä siitä, että palveluasumista ei pidä järjestää erilleen muusta kaupunkirakenteesta, mutta ei myöskään keskittää liian voimakkaasti keskustaan. Liian voimakkaan keskittämisen nähtiin johtavan keskustan elinvoimaisuuden heikkeneemiseen. Yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen välillä nähtiin ristiriitoja optimaalisen sijainnin suhteen. Yhteisöllisen asumisen tulisi olla lähellä palveluja, mutta ympärivuorokautinen asumisyksikkö voisi sijaita kauempana keskustasta, minne on helppo liikkua autolla. Lisäksi pienet palveluasumisen yksiköt ovat epätaloudellisia, eikä alle 30 paikkaisia kannata järjestää. Yhtenä strategisena ehdotuksena oli, että jokaiseen isoon asumiskeskittymään järjestettäisiin tulevaisuudessa ainakin yksi yhteisöllinen asumiskohde, jossa on mahdollista saada myös tukipalveluja. Eräs haastateltava korosti, että sosiaalihuoltolain mukaisessa yhteisöllisessä asumisessa pitää pystyä erottamaan asumispalvelu ja hoiva-, hoito- ja tukipalvelut, että jokainen saa tarvettaan vastaavaa palvelua.

Haastatteluista kävi ilmi, että yhteisöllistä asumista järjestävillä kolmannen sektorin toimijoilla on myös rahoitukseen liittyviä haasteita. ARA:lta tuleva rahoitus kohdistetaan usein vain välttämättömiin asumisen tarpeisiin, minkä vuoksi yhteistiloja ei välttämättä voida järjestää halutulla tavalla. Haastatteluissa esitettiin myös ideoita siitä, että palveluasumisen lisäksi samassa rakennuksessa voisi olla muita toimintoja. Tästä esimerkkinä mainittiin Immalan Loiste, jonka alakerrassa on kirjasto ja yläkerrassa yhteisöllistä asumista. Ikääntyneiden asumispalvelujen järjestäjien ydintehtävä on tarjota vanhuksille hyvää ja turvallista asumista. Jos samaan kiinteistöön halutaan muita palveluja, olisi tärkeää saada toteutukseen mukaan myös muita toimijoita, koska asumispalvelujen järjestäjän ei ole järkevää ottaa rakennusvaiheessa kustannusriskiä ylimääräisten tilojen osalta, jos ei ole varmuutta, että tiloihin löydetään yrittäjä. Yhdessä haastattelussa peräänkuulutettiin, että kaupungin pitäisi järjestää yhteishankkeita rahoituksen saamiseksi yhteisöllisiä asumiskohteita varten.

7.3 Vuorovaikutuksen, viestinnän ja yhteistyön merkitys

Monissa asiantuntijoiden kesken pidetyissä kokouksissa on korostettu, että ikääntyneillä on valtava tarve saada heihin liittyvää oikea-aikaista ja ajantasaista tietoa. Suurena haasteena on, että suuri osa heistä ei käytä internetiä ollenkaan. Tämän vuoksi ikääntyneiden osallistumismahdollisuuksia pitää parantaa myös muiden keinojen avulla ja ikääntyneitä tulisi kannustaa opettelemaan digitaitoja. Haastatteluissa ehdotettiin, että Lappeenrannan kaupunki ottaisi käyttöön puheluneuvonnan ikääntyneille. Hyvinvointialueella on puolestaan jo tarjolla puheluneuvontaa Iso apu -palvelukeskuksissa, joissa voi käydä asioimassa myös kasvatusten. Parissa haastattelussa myös todettiin, että ikääntyneiden asumisen suunnittelusta ja ennakoinnista olisi hyvä jakaa tietoa sanomalehtien välityksellä. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen vanhusneuvostossa on myös keskusteltu ikääntyneiden tiedottamisesta television välityksellä.

Viestinnän ensisijaisena tarkoituksena pidetään ensisijaisesti sitä, että lisätään tietoisuutta ikääntyneiden asumisesta ja saadaan ikääntyneet ennakoimaan paremmin omia asumistarpeitaan. Eräs haastateltava sanoi osuvasti: ”ihmiset heräävät vasta sitten kun on painetta ja silloin on usein jo liian myöhäistä”. Ikääntyneen helpoin tapa turvata itsenäinen asuminen mahdollisimman pitkään on asua esteettömässä asunnossa lähellä palveluja. Hyvinvointialueen asiantuntijoiden haastatteluissa korostettiin, että ikääntyneen tulisi arvioida joko itsenäisesti tai avun kanssa, kuinka esteetön ja turvallinen asunto on, ja vastaako se tarpeita. ARA myöntää yli 65-vuotialle avustusta asuntojen esteettömyyskorjaamiseen. Avustus on tyypillisesti enintään 50 prosenttia korjauskustannuksista, mutta voi olla joissain erityisissä tapauksissa jopa enemmän (ARA 2023). Monet eivät ole tietoisia, että tällaista korjausavustusta on mahdollista hakea.

Viestinnän toimivuuden kannalta olisi myös erittäin tärkeää, että tieto olisi helposti saatavilla samasta paikasta. Muissa Ympäristöministeriön ikääntyneiden hankkeissa mukana olleiden työntekijöiden kesken on ollut keskustelua, että kaupunkien nettisivuilta olisi hyvä löytyä tietopaketti ikääntyneiden asumisesta, mihin kootaan kaikki keskeinen tieto oman asumisen arvioinnista, asumis- ja korjausavustuksista ja saatavilla olevista ikääntyneiden asunnoista. Tämän lisäksi palveluista ja tapahtumista tiedottamisen tulee olla säännöllistä, ajantasaista ja koordinoitua.

Haastattelut auttoivat hahmottamaan, kuinka moninaista asiantuntijuutta ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä ikääntyneiden asumisen kehittäminen vaatii, koska ikääntyneiden asuntoja ja palveluja tuottavat monet eri toimijat. Moni haastateltava totesi kaupungin sisäisen yhteistyön toimivan hyvin, mutta näkevän kehitettävää esimerkiksi kaupungin ja hyvinvointialueen välisessä yhteistyössä. Hyvinvointialueen toiminta on vasta alkuvaiheessa, mikä osaltaan korostaa yhteistyön tärkeyttä. Yksi haastateltava totesikin: ”hyvinvointialue on vielä meille kasvo-ton”. On myös tärkeää lisätä kaupungin sisäistä tietämystä ikääntyneiden asumisesta, jotta

suunnittelussa ja päätöksenteossa voidaan ottaa se huomioon mahdollisimman hyvin. Yhteistyön kehittämisessä on jo tapahtunut edistysaskelia viime vuosina. Yksi esimerkki tästä on hyvinvointialueen vanhusneuvoston toiminnan aloittaminen, mikä lisää kuntien välistä vuoropuhelua ikääntyneiden asioista.

7.4 Toimintakyvyn tukeminen ja kaatumisten ennaltaehkäisy

Hyvä toimintakyky mahdollistaa kotona asumisen pidempään ja vähentää palvelutarvetta. Kaatuminen on iäkkäiden yleisin tapaturma. Kotona asuvista yli 65-vuotiaista joka kolmas kaatuu vuosittain vähintään kerran, ja kaatumisvammat aiheuttavat valtaosan sairaalahoitoa vaativista vammoista ja tapaturmaisista kuolemista ikääntyneillä. UKK-instituutin (2016) mukaan vuosittain tapahtuu yli tuhat iäkkäiden kaatumisiin liittyvää kuolemaa. Lisäksi monet tapaturman kokeneista joutuvat pysyvästi ympärivuorokautisen asumisen piiriin. Lappeenrannassa tapahtuvat kaatumis- ja putoamistapaturmien määrät kuuluvat Suomen korkeimpien joukkoon suhteessa asukaslukuun. Tätä voi osin selittää alueen mäkisyys ja se, että Lappeenrannassa asutaan keskimäärin vanhemmaksi itsenäisesti omassa kodissa kuin Suomessa keskimäärin. Kaatumiset aiheuttavat paljon vakavia lonkkamurtumia. Lonkkamurtuman saaneista harva kuntoutuu täysin ennalleen ja kolmasosa kuolee vuoden sisällä (UKK-instituutti 2016). Asiantuntijahaastattelussa todettiin, että yksi lonkkamurtuma kustantaa keskimäärin noin 30 000 euroa, joten terveydenhuollolle tulevat kustannukset ovat mittavia.

Kaikista parhaat keinot ikääntyneiden toimintakyvyn tukemisessa ovat ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Parissa haastattelussa keskusteltiin enemmän kaatumisten ennaltaehkäisystä. Etelä-Karjalan hyvinvointialue on kehittänyt kaatumisen ehkäisy -mallin. Mallin toiminta esitellään lyhyesti seuraavasti: "Kaatumisvaarassa olevia ikäihmisiä tavoitetaan, ammattilaisia ja vertaisia koulutetaan, lisätään ikäihmisten osallisuutta sekä rakennetaan yhtenäinen Pysytään pystyssä -liikuntaryhmämalli kuntiin." Liikuntatoimi onkin aloittanut Pysytään pystyssä -kuntosaliryhmien toiminnan Lappeenrannassa. Ryhmä on tarkoitettu nimenomaan henkilöille, joiden kaatumisvaara on lisääntynyt merkittävästi toimintakyvyn heikkenemisen myötä. Ryhmien kuntotesteistä saadut tulokset ovat olleet hyviä ja osallistujien palaute positiivista. Hyvinvointialueen ja liikuntatoimen yhteinen toiminta kaatumisten ennaltaehkäisyssä on erittäin hyvä esimerkki yhteistyön kehittämisestä. Vanhusneuvosto on omalta osaltaan osallistunut kaatumisten ennaltaehkäisyyn jakamalla liukuesteitä ja nappulasukkia.

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet koskevat osaltaan kaupunkisuunnittelua. Asuinalueet tulisi suunnitella sellaisiksi, että ne kannustavat asukkaita menemään ulos ja olemaan aktiivisia. Tärkeimpänä yksittäisenä "kannustimena" voidaan nähdä kevyen liikenteen yhteyksien toimivuus ja esteettömyys. Yhdessä haastattelussa korostettiin, että Lappeenrannan lähiliikunta- paikkaverkosto on yksi Suomen tiheimpiä, ja että ikääntyneitä tulisi kannustaa käyttämään laadukkaita lähiliikuntapaikkoja. Liikuntatoimi tarjoaa monipuolista senioriliikuntaa ja lisäksi on alettu järjestämään iäkkäille vapaaehtoisia kävelykierroksia.

7.5 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on herättänyt asiantuntijakokouksissa erittäin paljon keskustelua. Yhteisöllisyys vähentää ikääntyneiden yksinäisyyttä ja lisää toimintakykyä. Kokouksissa on korostettu, että yhteisöllisyyttä pitää edistää eri tasoilla: taloyhtiössä, asuinalueella ja koko kaupungin mitta- kaavassa. Kaupungin ja kaupunkisuunnittelun tulee järjestää kohtaamispaikkoja asuinalueille. Kohtaamispaikat linkittyvät osin palvelutarjontaan, mutta myös viihtyisä puisto tai tori voi toimia ilman palveluja kohtaamispaikkana. Tärkeää olisi myös kehittää aktiivisesti olemassa olevia kohtaamispaikkoja. Tästä hyvä esimerkki on Lappeenrannan kaupungin toteuttama Ydin- keskustan kestävä tulevaisuus -hanke, jossa kehitetään keskustan toreja paremmin toimiviksi

ja entistä viihtyisämmiksi. Lappeenrannan kaavoituksessa yhteisöllisyyttä on puolestaan mahdollistettu varaamalla paljon katutaso tiloja liike- ja palvelutoiminnoille keskustassa.

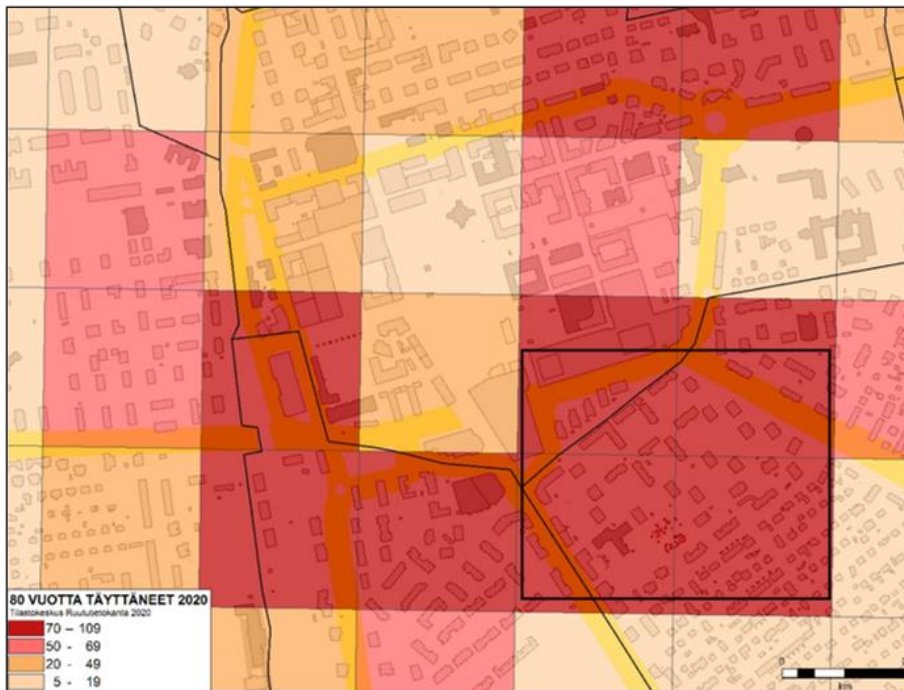
Asuntojen yhteyteen tulisi luoda matalan kynnyksen yhteiskäyttöisiä tiloja, joissa asukas voi halutessaan kohdata muita ihmisiä. Yhteiskäyttöisten tilojen vaihtoehdot ovat moninaisia, minkä vuoksi olisi tärkeää selvittää tapauskohtaisesti asukkailta itseltään, millaisia yhteisöllisiä tiloja he haluavat. Taloyhtiöt voivat vaikuttaa toiminnallaan merkittävästi yhteisöllisyyden syntymiseen. Yhteistilojen toteuttamisen lisäksi taloyhtiöiden järjestämät tilaisuudet ja tapahtumat luovat luottamusta asukkaiden välille. Asiantuntijakokouksissa nostettiin esille onnistuneena yhteisöllisenä paikkana Tampereen Hervannan Keinupuiston lähitori, joka tarjoaa matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä monipuolisia harrastuksia, jotka edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Se toimii osana Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluja.

8. KEHITTÄMISEN IDEAT

Osiossa esitellään keskeisimpiä kehittämisen ideoita hankkeessa kerättyjen tietojen ja saatujen tulosten perusteella. Kehittämiskohteet otetaan huomioon asuntopoliittisen ohjelman laatimisessa. Hankkeessa on laadittu erikseen keskeisten teemojen osalta kehittämiskortteja, joissa esitellään tiiviisti kehittämisen lähtökohdat, tavoitteet ja kehittämisen ideat.

8.1 Hyvinvointireitin suunnittelu

Esteettömällä hyvinvointireitillä voidaan tukea ikääntyneiden aktiivisuutta ja ennaltaehkäistä kaatumistapaturmia samanaikaisesti. Reitin varrelle tulisi lisätä penkkejä säännöllisin välimätköin. Hyvänä periaatteena voidaan pitää, että penkistä on aina näköyhteys seuraavaan penkkiin. Lisäksi reitin maalaaminen auttaisi varsinkin muistisairaita. Ensimmäistä reittiä kannattaa lähteä suunnittelemaan keskeiselle alueelle, jossa asuu paljon ikääntynyttä väestöä. Lappeenrannan suurin 80 vuotta täyttäneiden keskittymä sijaitsee ydinkeskustan eteläpuolella, jossa on myös paljon ikääntyneille suunnattuja asuntoja. Tässä raportissa ehdotetaan hyvinvointireitin suunnittelua Peltolan pohjoisosiin. Alue on rajattu karttaan (kuva 43) suorakulmiolla. Reitit suunnittelussa tulee huomioida, että IsoKristiinan tarjoamat monipuoliset palvelut ovat mahdollisimman saavutettavia lähellä asuville ikääntyneille. Kymenraitilla liikkuu paljon ikääntyneitä ja lähellä sijaitseva Louhenpuisto on ikääntyneiden suosima ja siellä järjestetään liikunta-aktiviteetteja ikääntyneille ympäri vuoden. Hyvinvointireitti voisi kulkea Kymenraittia pitkin ja sillä voitaisiin parantaa IsoKristiinan ja Louhenpuiston saavutettavuutta. Kuvaan 44 on hahmoteltu, mistä reitin kannattaisi mahdollisesti kulkea. Yksi vaihtoehto olisi, että reitti jatkuisi Hietalankadun yli urheilutalon läheisyyteen asti. Se voisi myös mahdollisesti ylittää Kauppakadun ja jatkua Tykki-Kiviharjun pohjoisosaan. Reitit tarkempi määrittely vaatii tarkempia selvityksiä mm. esteettömyydestä ja kustannuksista.

Kuva 43. Hyvinvointireitille hyvin soveltuva alue sijaitsee Peltolan pohjoisosassa.

Kuva 44. Hyvinvointireitti teki Isokristiinasta ja Louhenpuistosta paremmin saavutettavia alueella asuville ikään-
tyneille.

8.2 Asumisen tietopaketti

Kansallisessa ikäohjelmassa vuoteen 2030 ensimmäiseksi tavoitteeksi nostettiin, että ihmiset ennakoivat ja varautuvat ikääntymiseen liittyviin haasteisiin asumisessaan. Lisäksi haastateluissa on korostettu erittäin paljon tiedonannon ja ikääntyneiden oman vastuun merkitystä. Kuten raportissa on aiemmin todettu, niin olisi tärkeää, että ikääntyneitä askarruttaviin asumisen kysymyksiin löytyisi vastaukset helposti samasta paikasta. Tämän voisi toteuttaa suunnitelmalla tietopakettien ikääntyneiden asumisesta kaupungin verkkosivuille. Tietopaketti olisi hyvä pitää sisällään ainakin seuraavat asiat:

- Mistä ja millaisia ikääntyneille suunnattuja asuntoja löytyy
- Oman asumisen arviointi
- Asumisen tuet
- Korjausneuvonta ja -avustukset
- Neuvonta ja palveluohjaus
- Asumiseen liittyviä linkkejä

8.3 Edullisia ja esteettömiä asuntoja lähellä palveluja

Keskusta on varsinkin kaikista vanhimpien ikäryhmien suosiossa. Kyselyn tuloksista voidaan havaita, että ikääntyneillä on halua muuttaa tulevaisuudessa keskustaan, mutta samanaikaisesti osa on huolissaan asumiskustannuksista. Lähes jokaisessa haastattelussa nostettiin esille, että kaupungin täytyy pystyä tarjoamaan edullisia ja esteettömiä asuntoja läheltä palveluja. Tämä korostaa osaltaan kaupungin tuetun vuokra-asuntokannan merkitystä. Lappeenrannan asuntopalvelulta haetaan yleensä pieniä ja halpoja keskustan asuntoja, joita on suhteellisen vähän. Lisäksi korkeat neliöhinnat johtavat siihen, että asuntoihin on vaikea saada avustusta ARA:lta. Asuntopoliittisessa ohjelmassa tulee linjata tavoite ARA:n tukeman rakennuskannan määrälle. Lisäksi ikääntyneille suunnatut asumisratkaisut, joihin saa matalan kynnyksen tukipalveluja, keskittyvät voimakkaasti keskustan alueelle. Niiden järkevästä sijoittelusta ja tarpeesta aluekeskuksissa tulee tutkia tarkemmin. Asuntopoliittisessa ohjelmassa tulee asettaa strategiset tavoitteet (ja myös mielellään määrätavoitteet) välimuotoiselle asumiselle.

8.4 Yhteistyön kehittäminen

Asumisen kehittämistä ja kaupunkisuunnittelua tulee toteuttaa laaja-alaisesti. Huomionarvoista on, että ikääntyneiden asuntoja ja palveluja tuottavat monet eri toimijat, jotka eivät välttämättä ole kunnolla tietoisia toistensa suunnitelmista. Kun toimijat ovat tietoisia toistensa suunnitelmista, he voivat sovittaa niitä paremmin yhteen, eikä suunnitelmien välillä ei ole ristiriitoja. Asiantuntijat korostivat paljon laaja-alaisen ja poikkisektorisen yhteistyön merkitystä. Yhteistyö auttaa ensinnäkin selkeyttämään toimijoiden rooleja. Se myös mahdollistaa laajemman asiantuntijuuden ja näin ollen paremman lopputuloksen. Lisäksi yhteistyö voi mahdollistaa paremman rahoituksen.

Tulevaisuuden näkymät (loppupuheenvuoro):

Tulevaisuudessa on tärkeää turvata ikääntyneiden itsenäinen asuminen suunnittelemalla yhä enemmän ikääntyneille sopivia asuinalueita ja asuntoja, joihin tukipalvelujen hankkiminen on mahdollisimman helppoa. Suunnittelun tulee toteutua laaja-alaisen yhteistyön kautta huomioiden ikääntyneiden asumispreferenssit. Samalla on tärkeää kartoittaa tarkemmin välimuotoisen asumisen tarpeen määrää ja paikkoja. Välimuotoisen asumisen sijoittelussa hyvänä periaatteena voidaan pitää, että alueella on valmiina toimiva lähipalveluverkko ikääntyneitä varten. Asuntojen tulisi sijoittua niin, että palveluiden äärelle pääseminen on esteetöntä ja vaivatonta. Lisäksi kaupungin tulee kyetä tarjoamaan edullisia asumisvaihtoehtoja keskustasta. Tähän voidaan vaikuttaa asettamalla tavoitteet tuetun vuokra-asumisen määrille.

Toteutetun asukastyytyväisyyskyselyn perusteella Ikääntyneet ovat valtaosin tyytyväisiä asuinalueisiinsa Lappeenrannassa. Halua jäädä asumaan nykyiselle asuinalueelle perusteltiin eniten palvelujen läheisyydellä ja rauhallisuudella. Eniten tyytymättömyyttä aiheutti penkkien ja levähdyspaikkojen puutteellisuus. Lisäksi Lappeenrannassa tapahtuu paljon kaatumisiin liittyviä tapaturmia. Tässä raportissa on esitetty kehitysehdotukseksi hyvinvointireittejä, joiden avulla voidaan parantaa ikääntyneiden kannalta keskeisten kevyen liikenteen väylien esteetömyyttä, lisätä levähdyspaikkoja ja samanaikaisesti ennaltaehkäistä kaatumisia. Aktiivinen arki ylläpitää ikääntyneen hyvää kuntoa, joka puolestaan mahdollistaa itsenäisen asumisen mahdollisimman pitkään.

Lappeenrannan kaupunki on hyvin laaja ja rakenne on hajautunut haja-asutusalueilla, jossa asuu merkittävä määrä ikääntyneitä. Tämä pitää ottaa kaupunkisuunnittelussa huomioon mm. yleiskaavoituksessa ja lupamenettelyissä. Vastuu omasta asuinpaikasta kuuluu viime kädessä asukkaalle itselleen, mutta kunnan ja hyvinvointialueen pitää pystyä järjestämään palveluita myös kotiin. Kaupungin on tärkeää kehittää viestintä- ja osallistamismenetelmiään ja korostaa asumisen ennakoinnin tärkeyttä. Tässä raportissa on esitetty viestinnän kehittämiseksi asumisen tietopaketin luomista kaupungin nettisivuille. Lisäksi Lappeenrannan kaupungin tulee panostaa laaja-alaisen yhteistyön kehittämiseen varsinkin hyvinvointialueen kanssa.

9. LÄHTEET

ARA (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2023). Korjausavustukset.

https://www.ara.fi/fi-FI/Lainat_ja_avustukset/

Birch, Riitta (2020). Pieni yhteisöllisyysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen. Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hanke.

<https://www.kotipirttiry.fi/wp-content/uploads/2022/01/Pieni-yhteiso%CC%88llisyysopas-RB-2020.pdf>

Eksote (2021a). Ennakointi ja varautuminen ikääntyneiden asumisessa, kehitysjohtaja Merja Tepponen.

Eksote (2021b). Etelä-Karjalan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025.

Eksote (2022). Ikäihmisten palvelujen selvittämissryhmän raportti.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Ikäystävällinen Etelä-Karjala -hanke.

FCG (2022). Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa – IKÄHYVIS. Eksote, tutkimuksen aluetyöpaja.

Helin, Satu (2000). Iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn heikkeneminen ja sen kompensatio-prosessi. Jyväskylän Yliopisto.

Kilpelä, Niina (2019). Esteetön rakennus ja ympäristö, Rakennustieto Oy.

Kyttä, Marketta (2004). Ihmisystävällinen elinympäristö. Tutkimustietoa ja käytännön ideoita rakennetun ympäristön suunnittelua varten. Rakennuspaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Yhteisöllinen asuminen lainsäädännön mukaan. Kaarina Tuokko, THL:n Teams-työpaja iäkkäiden yhteisöllisen asumisen kehittämistä 15.2.2023.

Strandell, Anna (2017). Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuin ympäristöistä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos (2020). Sotkanet: Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet.

Tilastokeskus (1990, 2010 ja 2020). Ruututietokanta.

Tilastokeskus (2010 ja 2020). Väestötilastopalvelu.

Tilvis, Reijo., Laitala Venla., Routasalo, Pirkko & Pitkälä, Kaisu (2011). Suffering from Loneliness Indicates Significant Mortality Risk of Older People. Journal Of Aging Research 2011.

UKK-instituutti (2016). Kaatumiset kuriin – iäkkäiden kaatumiset ja niiden ennaltaehkäisy.

Valtioneuvoston julkaisuja (2022). Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (2017). Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (2020). Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa.

Ympäristöministeriö (2018). Ympäristöministeriön ohje rakennukset esteettömyydestä.